

John Bauers museum

Processbaserade undersökningar av tektonik

EXAMENSARBETE HT 2012

Arkitektursektionen

Johan Zetterholm & Jonas Tjäder

Examinator: Sten Gromark

Handledare: Björn Gross, Andreas Tingulstad, Lena Hopsch

INDEX

ABSTRACT	4
----------	---

AKT I - TEKTONIK

<i>Studiebesök</i>	8
<i>Valerio Olgiati</i>	10
<i>Sverre Fehn</i>	12
<i>Hur tar vi till oss kunskapen?</i>	14
<i>Studiebesök hos tillverkare</i>	18
<i>Vidare skisser</i>	20
<i>Slutsats Akt I</i>	24

AKT II - ATMOSFÄR

<i>Material och atmosfär</i>	30
<i>Definiera ramar</i>	32
<i>John Bauer</i>	34
<i>Konst och arkitektur</i>	36
<i>Rumsprogram</i>	38
<i>Situation</i>	40
<i>Byggnadsdiagram</i>	46
<i>Planer</i>	48
<i>Sektioner</i>	62
<i>Detaljer</i>	68
<i>Fasad</i>	82

SLUTSATS	90
----------	----

KÄLLOR	92
--------	----

APPENDIX

Process

Studiebesök Norden

Studiebesök Schweiz

ABSTRACT

The understanding of building materials and how they are put together is essential in order to create architecture. This thesis is a process based investigation of how material, space, light and object is united in a building. The investigation will result in a museum for the Swedish artist John Bauer. The art of Bauer is strongly associated with stories played out in the deep Swedish forests. This is a world with strong ties to the Norse mythology and mysticism. The building will relate to the atmospheres shown in the art.

The thesis is divided in two parts. In the first part we study the tectonics of buildings. In the other part we focus on how the tectonics can create atmospheres. We study well known buildings with strong materiality and care for the user. The studies are made through visits which are documented through photos and text depicting our experience. Through sketches and drawings we solidify our knowledge.

The museum is thought to be run as a branch of Jönköpings Läns Museum who today has several of Bauer's works in its permanent exhibition. The site is a vacant lot owned by the municipality, situated in the old industrial area "Tändsticksområdet".

In the end a building is presented in drawings, pictures and models. It is worked through down to a detailed and tactile level. Also we make a compilation of our experiences from important study visits.

How are the components of a building put together? And how can we use the knowledge of this to create an atmosphere?

AKT I

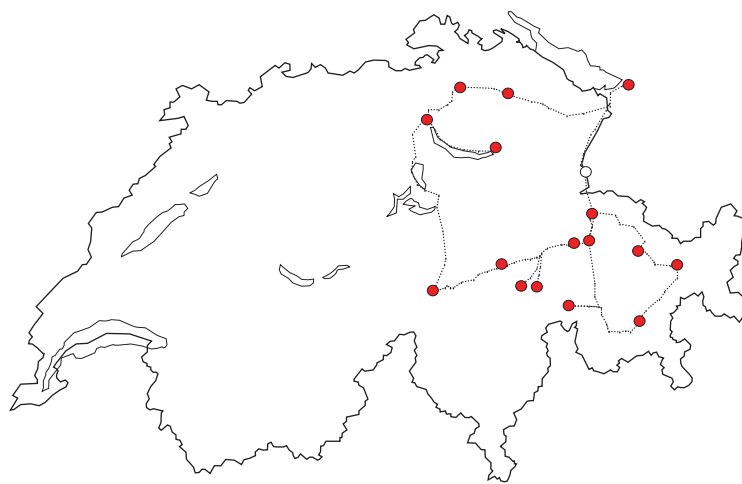
Tektonik

STUDIEBESÖK

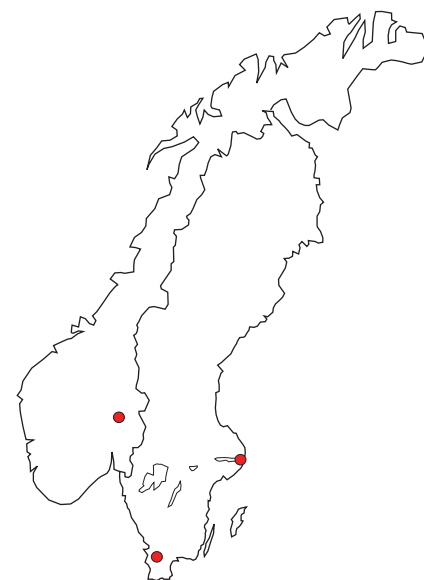
I dag matas vi med referenser via bloggar och magasin. Frekvensen är så hög att det är svårt att djupare reflektera över vad det är man ser. Vi har själva ofta refererat till byggnader vi endast sett representerade som en tvådimensionell bild. Inte sällan är projekten endast på idéstadiet och långt ifrån en färdig materialiserad byggnad. Kanske kan vår utgångspunkt ses som en reaktion på detta. Att lära sig från det redan byggda och att genom studiebesök få en djupare förståelse för byggnadens delar och att fysiskt få uppleva rum.

Två studieresor gjordes. Den första till Schweiz med fokus på Zumthor, Olgati, Gion Guyer och Kerez. Den andra i Skandinavien med studier av framförallt Lewerentz, Asplund, Fehn och Celsing.

Gemensamt för studieobjekten var att de var byggda under det senaste århundradet och hade en tydlig tektonik. Studierna centrerades kring materialitet, detaljer, atmosfär. Vi försökte förstå materialens plats i helheten. Hur och varför de användes.

SCHWEIZ

SKANDINAVIEN

VALERIO OLGATI

Ett exempel är Olgats tankar om tektonik. För honom är det viktigt att ett material skall vara kapabelt att svara på alla aspekter av en idé. Han menar att betong med sina konstruktiva egenskaper är det enda ultimata materialet (Olgati, 2011).

Olgati äter helst italiensk mat, där den rena smaken av en ensam råvara får komma fram. Han liknar detta med material. Blanda dem aldrig, utan låt dem stå för sig själva (Olgati, 2011).

Hans idéer såg vi tydligt i National Park Center i Zernez. Byggnaden består av 600mm tjocka väggar i solid betong. På insidan av väggarna står fönstren tryckta mot betongen som tydliga och egna element. Karmarna står med en distans till öppningen varpå de exteriört inte syns mer än i nederkant. Interiört ser man fönsterhålets kant genom glaset. Byggnadens delar har sina tydliga platser. De finner sin plats i en materiell och funktionell hierarki där betongen är det solida, tunga och fasta. Resterande material är tydligt behandlade som komplement.

SVERRE FEHN

Ett mer ödmjukt exempel på materialmöten är Hedmarksmuseet i Hamar av Sverre Fehn. Byggnaden står på en gammal ruin. En nätt träkonstruktion tar vid där de gamla stenväggarna slutar och formar ett skal. På insidan är en betongstruktur placerad. Denna styr besökaren genom utställningarna.

Materialen har en tydlig funktion. Träet – ett klimatskal. Betongen – utställningen och vandringen. Medan materialen i Zernez inordnade sig i en hierarki är de här placerade utan inbördes ordning, mer demokratiskt. De vävs samman till en komplex komposition, alltid med en akttningsfull distans mellan sig.

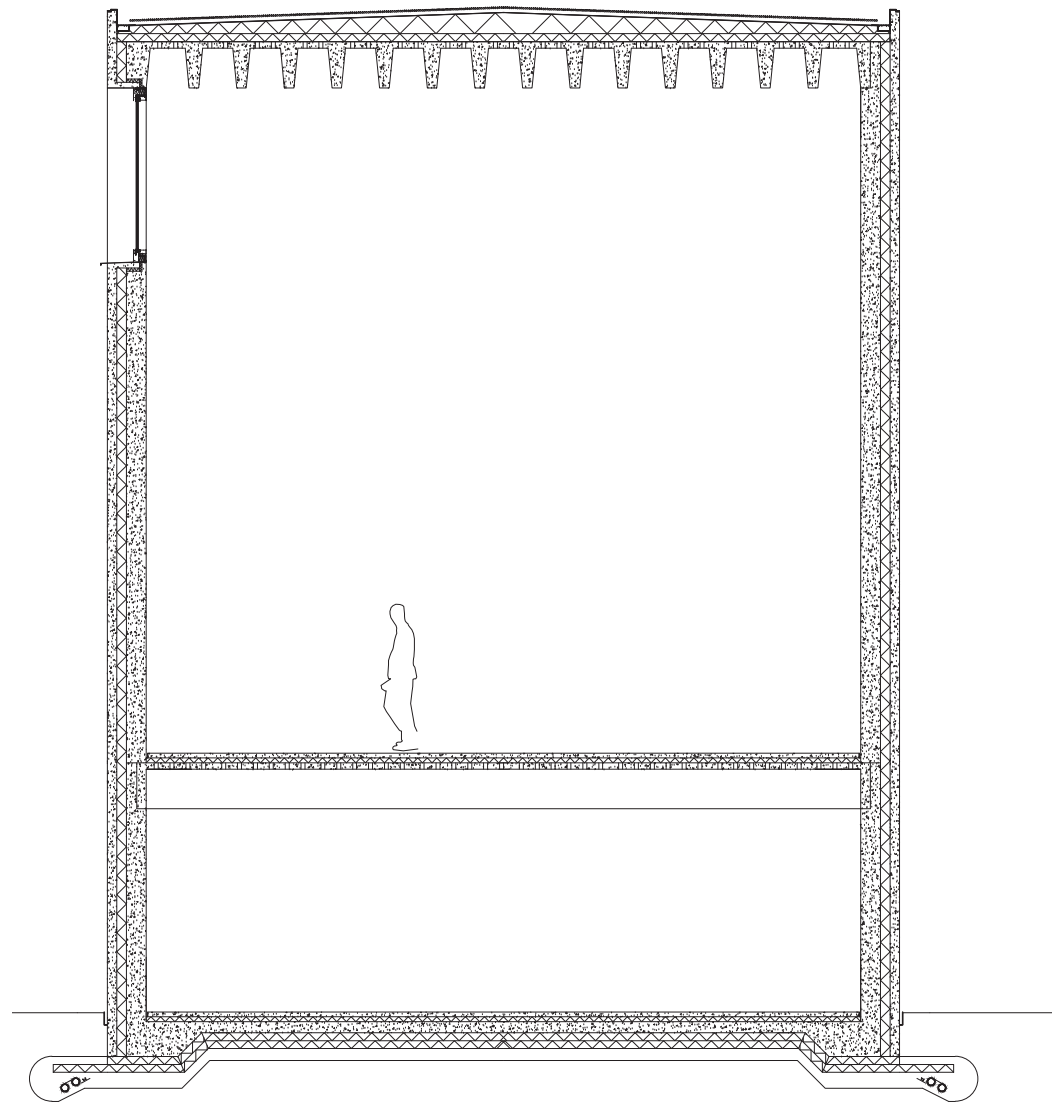
HUR TAR VI TILL OSS KUNSKAPEN?

För att bearbeta och befästa kunskapen från studiebesöken behövde vi använda oss av den. Vi behövde något att applicera det vi sett på, en slags arkitekturprovdocka.

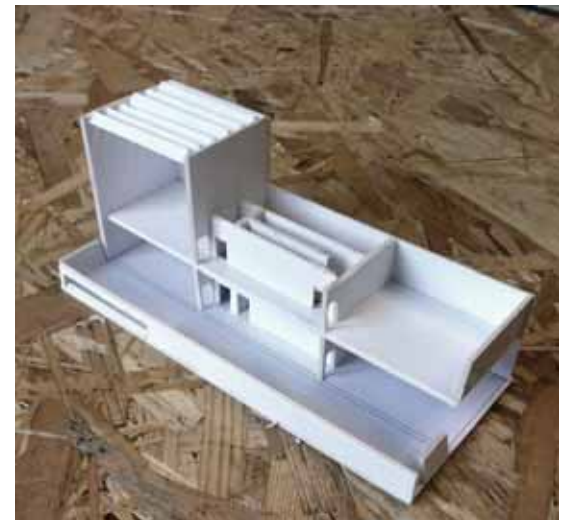
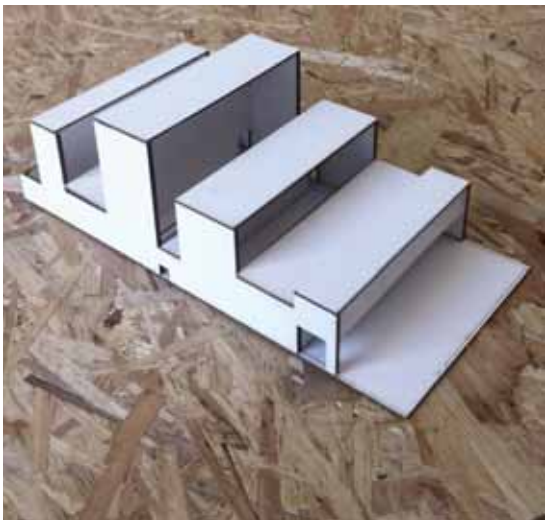
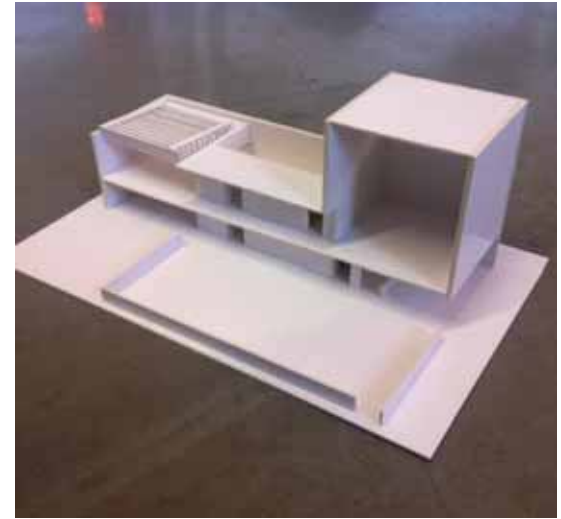
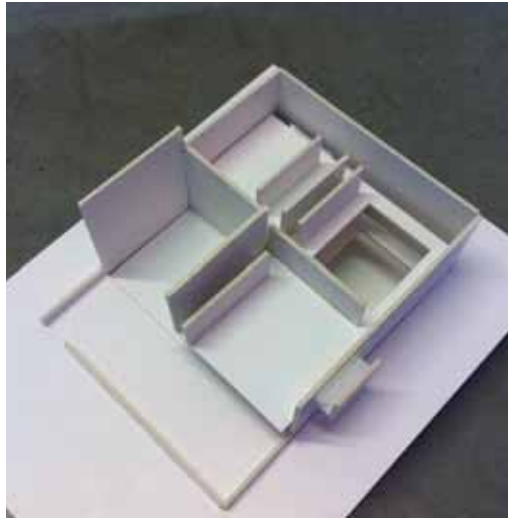
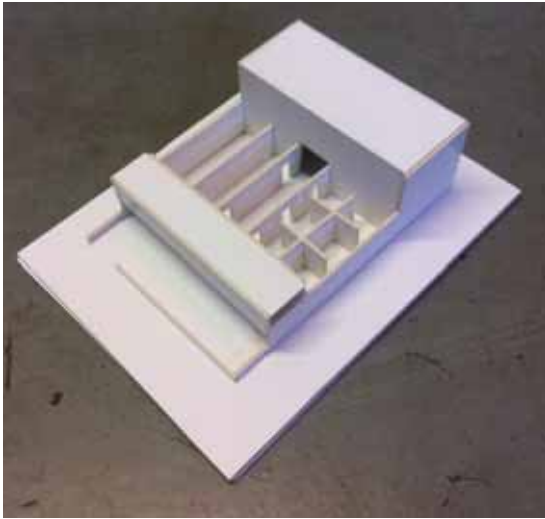
En konsthall på ca 1000m² blev vår provdocka. Genom att skissa på en sådan kunde vi förstå vad vi sett på studieresorna.

Skissandet skedde dels genom att bygga fysiska modeller. Men även genom att rita detaljerade planer och sektioner där materialmöten behandlades och löstes. På så vis skissade vi hela tiden parallellt i stora och små skalor. Det var viktigt för oss att hela tiden ha en bild av hur byggnaden skulle lösas på såväl detaljnivå som programmatiskt och att se hur dessa två skalor påverkade varandra.

Skiss, Sektion skala 1:100

STUDIEBESÖK HOS TILLVERKARE

Efterhand uppstod frågor kring lösningarna. Hur går det egentligen till när man gjuter med betong i formar? Behövs verkligen dilatationsfogar i en murad tegelvägg?

Svaren fanns på plats hos tillverkarna. På norska Opplandska Betong såg vi olika tekniker för att tillverka och gjuta i betong. Hos Petersen tegl i Danmark fick vi se hur man tillverkar hand- och maskinslaget tegel av leran från åkrarna i trakten. På byggarbetsplatsen till skogsskyrkogårdens krematorium kunde vi se hur de två materialen sammanfogades.

Efter dessa ytterligare fördjupningar i materialitet arbetade vi vidare med våra skisser.

Opplandske betong

Petersen tegl

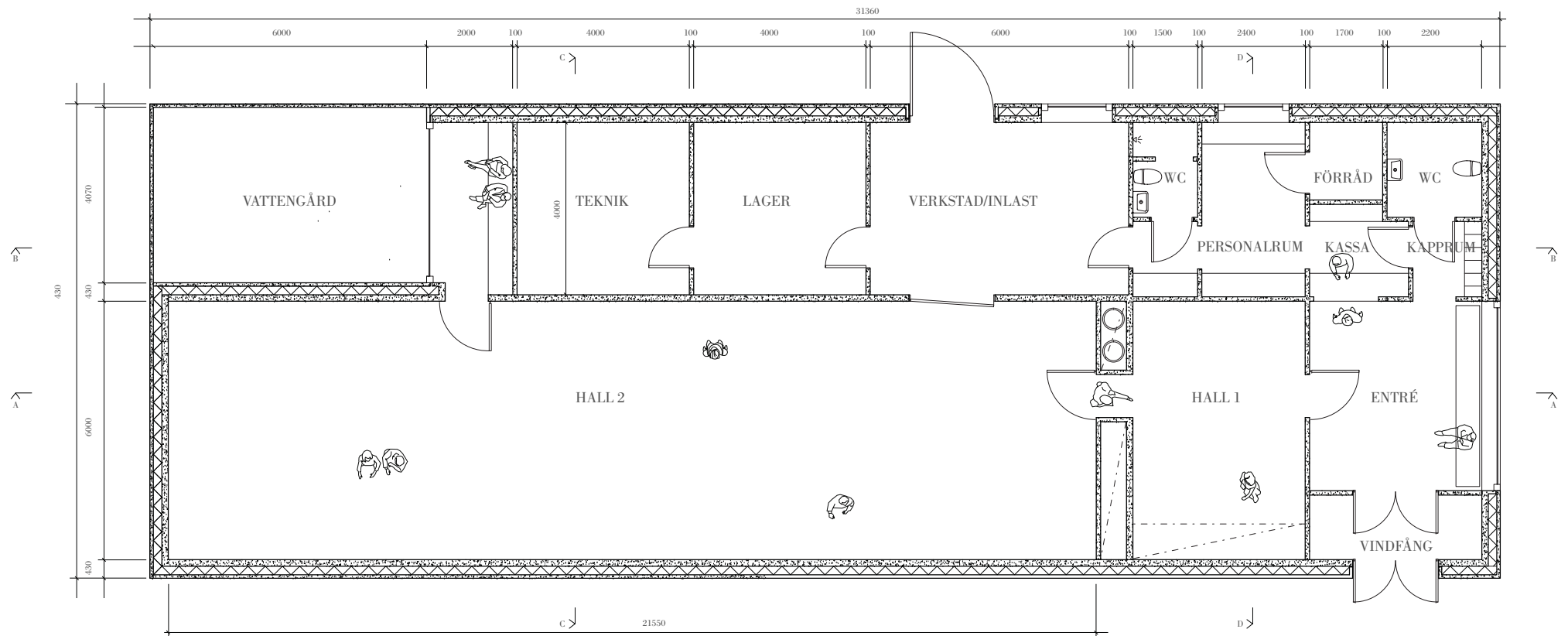
Skogskyrkogårdens krematorium

VIDARE SKISSER

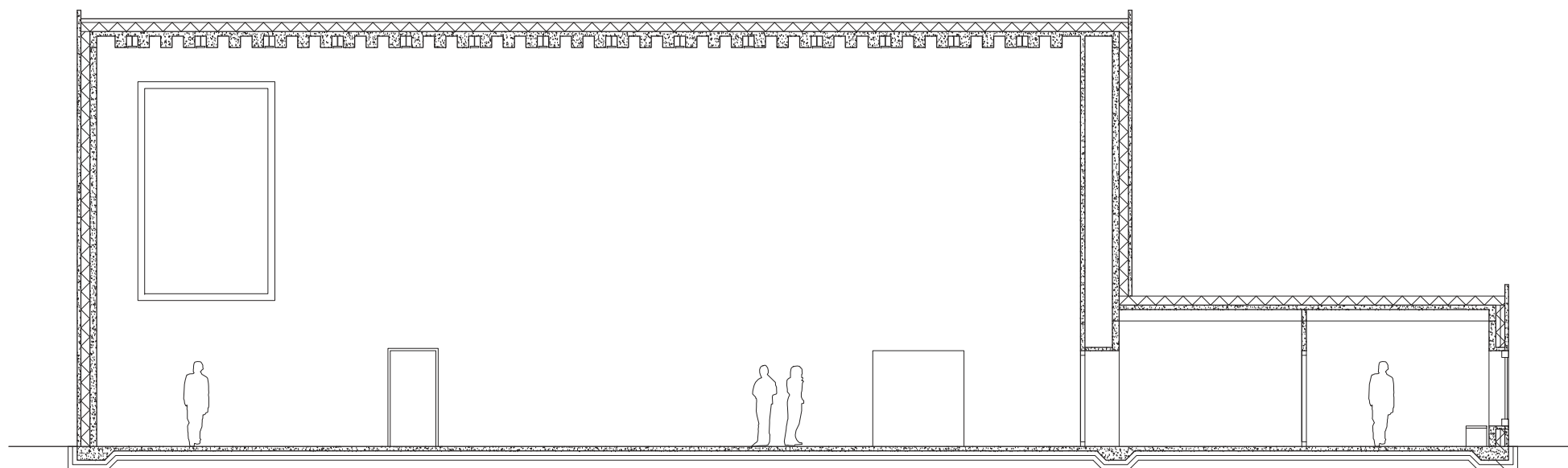
Vi hade nu kunskap för att gå djupare in i detaljlösningarna i våra skisser. Vi undersökte till exempel hur vi kunde använda oss av gjutformarna för att skapa olika texturer på betongen.

Vid det här laget hade en byggnad börjat ta form. Skisserna hade utvecklats till en kort rumslig sekvens orienterad efter en rak axel. Från den dagsljusbelysta foajén, genom ett mindre mörkt rum med släpljus längs ena väggen, in till den stora hallen med dagsljusintag från norr i ett högt sittande fönster. Till den stora hallen kopplades ett sidorum med utblick mot en skulpturgård.

Plan skala 1:150

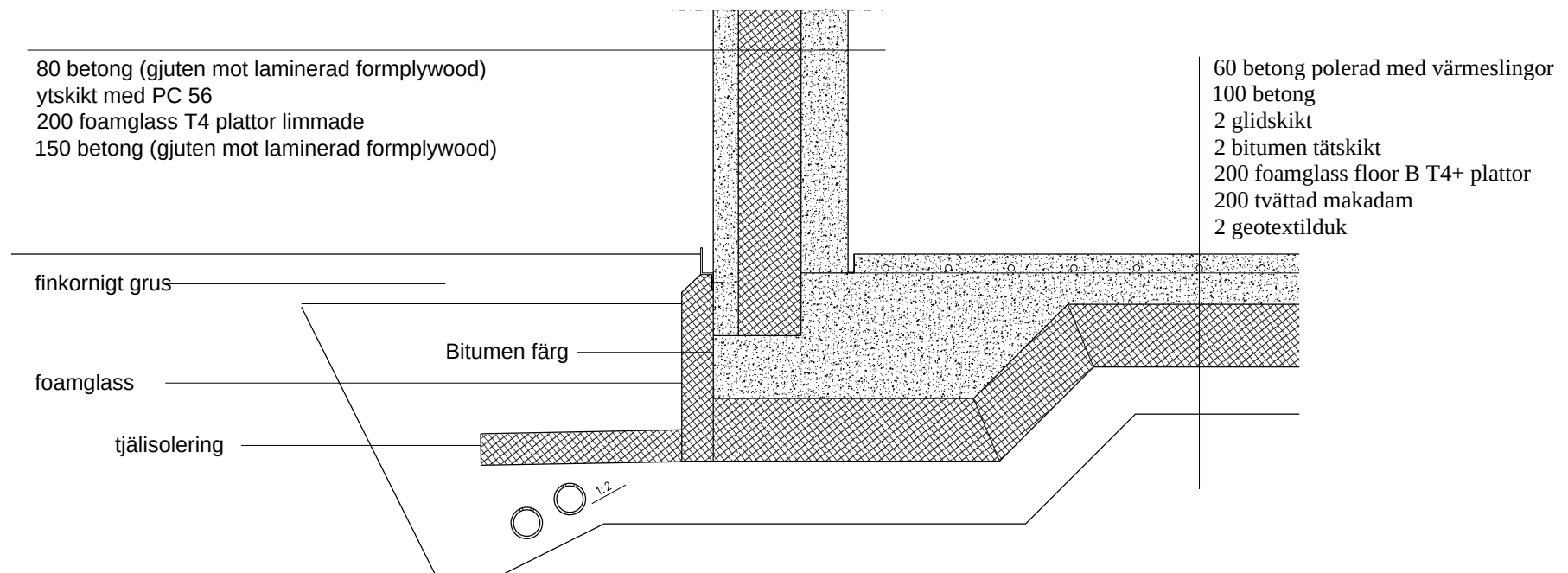

Sektion A-A skala 1:150

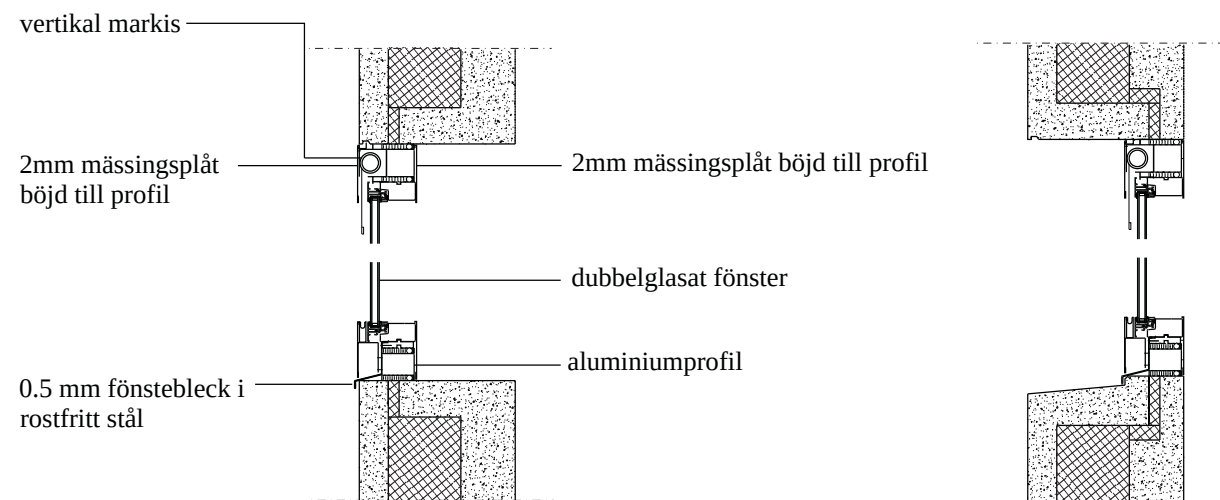
AVSLUTNING AKT I

Vår skiss vid det här laget bestod av exponerad betong med en bärande inre vägg. Ytorna behandlades på olika sätt för att med samma betong åstadkomma varierade uttryck. Väggarna var gjutna mot laminerad kryssfanér och golvet nedslipat till terasso. Vi var tydligt inspirerade av Olgiati och Lewerentz sätt att sära på materialen. Kraftiga fönsterkarmar av mässing placerades i den djupa fönsternischen. I liv med innerväggen i utställningshallarna och i liv med ytterväggen i foajé och serviceutrymmen.

För att förstärka väggarnas bärande funktion lät vi det pågjutna golvet ligga mot en mörk stålprofil som släppte från väggen och gav en skarp skuggkant varpå väggen såg ut att resa sig upp ut golvet.

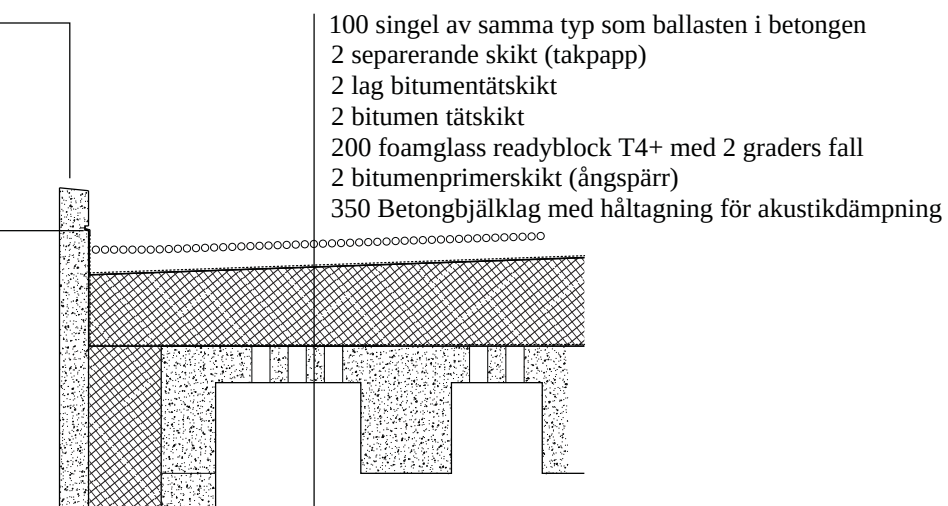
Detaljsnitt, Grund 1:20

Detaljsnitt, Fönster 1:20

toppen målad med vandex
BB75E 2 lager (förhindrar
vatten att tränga in i
sprickor)

utfräst spår för infästning av
tätskikt

Detaljsnitt, Tak 1:20

AKT II

Atmosfär

MATERIAL OCH ATMOSFÄR

I tidigare skisser hade vi arbetat med hur material kan prestera för att lösa en byggnad rent tekniskt. Men att lösa en byggnad praktiskt och rent funktionellt är bara att komma halvvägs.

Byggnadsmaterial bidrar till atmosfärer. Atmosfärer som relaterar till byggnadens funktion. Ett bra exempel på detta såg vi när vi besökte Sigurd Lewerenzs Petrikyrka i Klippan.

Här bildar det mörka hårdbrända helsingborgsteglet en dunkel introvert byggnad. Tegelvalv i taken och det faktum att det inte finns fönsteröppningar i ögonhöjd gör att kyrkan påminner om en gammal magasinsbyggnad eller lagerlokal. Det finns en känsla av att vara i avskildhet, beskyddad innanför de tjocka väggarna.

DEFINIERA RAMAR

Vi ville att materialen skulle förhålla sig till ett specifikt program. Vi behövde ytterligare detaljera vår arkitekturprovdocka. Vi behövde definiera ett program där vi kunde skapa specifika atmosfärer med hjälp av de kunskaper vi hade lärt oss. Det här var nästa steg i utvecklingen.

Programmet vi skulle jobba emot var ett museum över John Bauer i Jönköping.

JOHN BAUER

John Bauer föddes i Jönköping 1882. Han fick sitt genombrott med sina akvarellmålningar i böckerna "Bland tomtar och troll" på 1910-talet. Bilderna var illustrationer till berättelser för barn. Han kom snart att bli Sveriges mest älskade sagotecknare med sina karaktäristiska bilder. Bauers band till den nordiska mytologin och naturen var stark. Han vistades gärna i de djupa småländska skogarna.

När Bauer tillsammans med sin familj skulle flytta till Stockholm 1918 förliste fartyget med flyttlasset på Vättern. En våldsam höststorm tog med sig båten med alla passagerare ned i djupet. Konstnären hann bli 36 år gammal innan han dog i den tragiska olyckan.

Idag har Jönköpings läns museum en stor samling av Bauers verk i sin samling. Tillsammans med dem tog vi fram ett program för museibyggnaden i exjobbet.

Texten är en sammanfattning av boken "John Bauer, sagotecknaren" av Harald Schiller.

John Bauer
1882-1918

KONST OCH ARKITEKTUR

Bauers målningar är uppbyggda med förgrund, bakgrund och motiv. De är ofta dunkelt belysta och vilar i ett slags lugn. Han använder sig av tydliga kontraster i ljus, storlekar och former. Motiven tar i regel plats i de svenska djupa skogarna.

Vi analyserade och talade om Bauers målningar och hittade vissa ord som också har stark betydelse inom arkitektur. Orden har att göra med atmosfärerna i bilderna.

KONTRAST

REGI

STATISKHET

VÖRDNAD

Det här blev nyckelord för oss när vi skulle formge byggnaden.

“Rottrollen”
Akvarell av John Bauer

RUMSPROGRAM

Byggnaden drivs som en filial till Jönköpings läns museum. Ca 2-3 anställda personal. Öppettider för utställning 10-18. Cafés öppettider 8-22. Muséeets tillfälliga utställningar beställs och byggs på snickeri. Storleken kommer vara ca 700m².

ENTRÉHALL

Byggnaden skall ha en entréhall öppen för alla. Här skall finnas kontakt till shop, café och vidare till utställningarna.

SHOP 20m²

I anslutning till entrén skall finnas möjlighet att visa upp och sälja böcker, tryck och andra artiklar.

CAFÉ 50m²

Cafét skall serva besökare såväl som förbipasserande. Här skall finnas möjlighet att ta en fika efter att man har sett på utställningen. Cafét skall fungera i viss mån oberoende av utställningen och kunna ha längre öppettider. Cafét bör ligga i fasad med utblickar. Cafét bör ligga i anslutning till entrén.

WC & GARDEROB 15m²

I anslutning till cafét och entrén skall det finnas en garderob och toaletter. Minst 1 HWC.

ORIGINALHALL 120m²

Hall för akvarelloriginalen. Konsten är extremt ljuskänslig och bör ställas ut i max 50LUX. Tavlorna är små ca 30x30cm och bör betraktas på nära håll. I museets samlingar finns ca 30st färdigställda originaltavlor. Museet har även ett par större oljeålningar varav den största är ca 1,5mx1m.

BIOGRAFIHALL, TILLFÄLLIGA UTSTÄLLNINGAR 120m²

Museet har tillgång till tusentals skisser av Bauer. Skisserna är små och ritade på oregelbundna papperslappar, servetter och utrivna boksidor. Skisserna är också dem väldigt känsliga för ljus. Idag finns ett urval av Bauers skisser i kronologisk ordning utställda i draglådor. Sa-

marbeten med konstnärer och andra som får bearbeta skissmaterialet eller göra egna utställningar skall resultera i temporära utställningar. Hallen skall vara flexibel med olika belysningsmöjligheter, möjlighet att hänga upp saker i taket samt möjlighet att mörklägga. Hallen kan ha kontakt med utsidan för att visa upp museets utställning för förbipasserande. Här ska finnas möjlighet att lasta in delar till utställningen.

UTKLÄDNAD 10m²

En garderob där besökare har möjlighet att klä ut sig till karaktärerna från John Bauers sagovärld. Besökarna kan sedan gå igenom hela utställningen utklädda och även utnyttja cafét.

SAGORUM 20m²

Rum för berättande och iscensättande av sagorna där Bauers karaktärer figurerar. Här skall finnas sittmöjligheter för barnen och en liten scenplats för sagoberättare eller dramapedagog. Sagorummet skall ligga i nära anslutning till utklädnadsrummet.

TEKNIK 40m²

Byggnaden värms upp av centralvärme och ventileras med luftkonditionering. Åtkomst utan att passera övriga delar är önskvärt.

PERSONALRUM 20m²

Personalrum med möjlighet till dusch, omklädning och paus skall finnas. Pentry för uppvärmning av mat. Separat ingång till personaldel och. En arbetsplats skall finnas i anslutning till personalrummet för att kunna sköta administration i mindre skala.

ARKIV & FÖRRÅD 40m²

Ett arkiv för museét där skisser och målningar förvaras skall finnas i anslutning till byggnadens privata delar. Arkivet har höga krav på temperaturreglering och säkerhet. Idag består samlingen av ca 1000 skisser(max 50x50cm), 30st akvareller(ca 30x30cm) och ett par oljemålningar(den största ca 1,5x1m).

STÄD 5m²

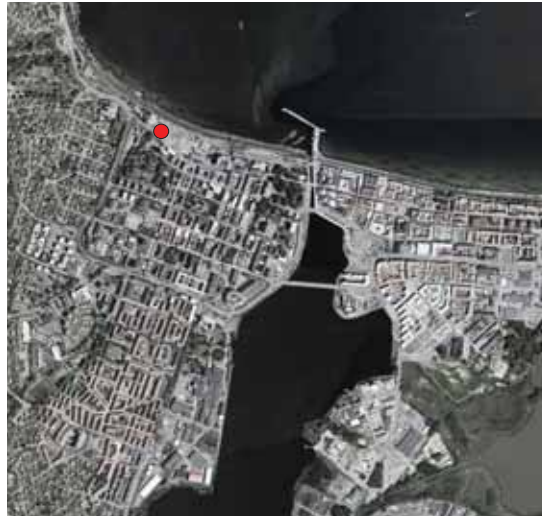
Ett städförråd skall finnas i museét som kommer städas dagligen. I städförrådet skall finnas en vask och tvättmaskin.

JÖNKÖPING

Med hjälp av Jönköpings kommuns stadsbyggnadskontor fann vi en tomt i utkanten av centrala Jönköping. Detta var tidigare en tändsticksfabrik med karakteristiska röda tegelbyggnader från slutet av 1800-talet (Åsgrim Berlin, 1997).

I områdets östra del finns dess huvudentré och ett tändsticksmuseum. Längs en gate genom tändsticksområdet ligger flera caféer, barer, butiker och mindre muséer. I väster ligger stadens kulturhus med föreningslokaler. Detta bildar tillsammans med ett litet torg den andra av entréerna in i området. I anslutning till torget finns idag en mindre parkeringsplats. Denna utgör vår tomt.

Museet tillför området ett program som lockar till sig besökare som inte bor i staden, turister. Vilket även andra aktörer i området skulle kunna dra nytta av. Samtidigt öppnar sig museets entré med café mot torget som kan brukas av lokalbefolkningen. Den nya byggnaden definierar torget och med sin monolitiska form blir den en tydlig start-/slutpunkt, inte bara för Tändsticksområdet utan även för centrala Jönköping.

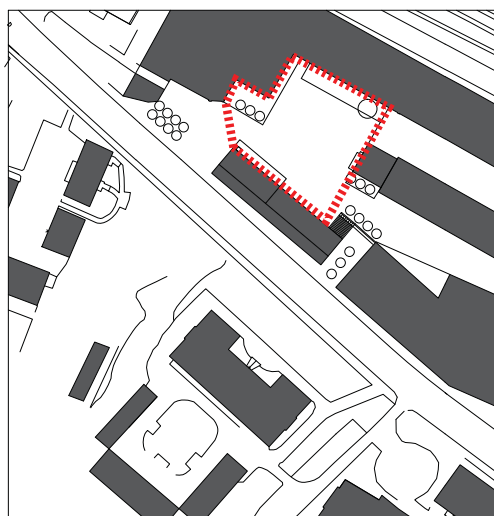
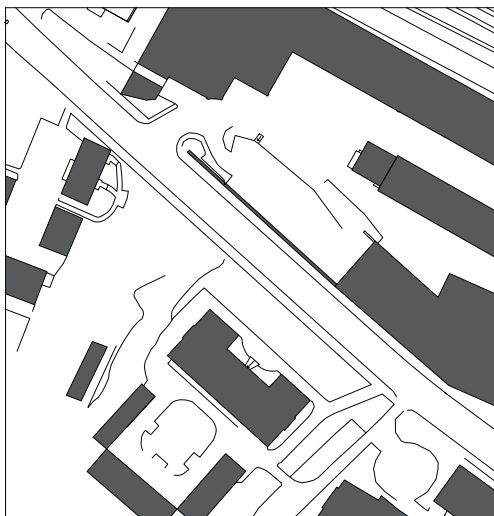
SITUATIONSPLAN

Byggnaden placeras utmed en trafikerad väg i syd, med ett glapp mot närliggande byggnad som möjliggör en passage in till området. Volymen stänger ute trafikljuden från gatan och bildar ett definierat torgrum.

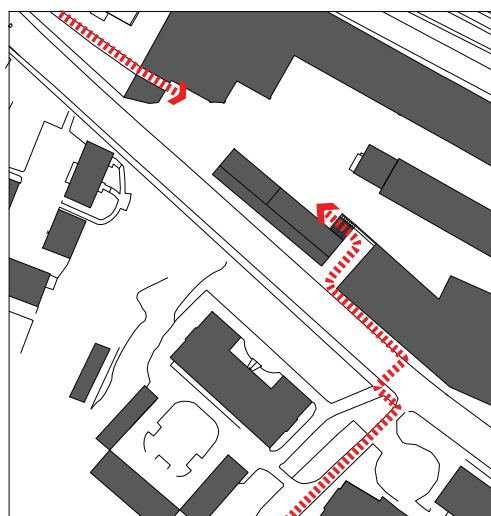
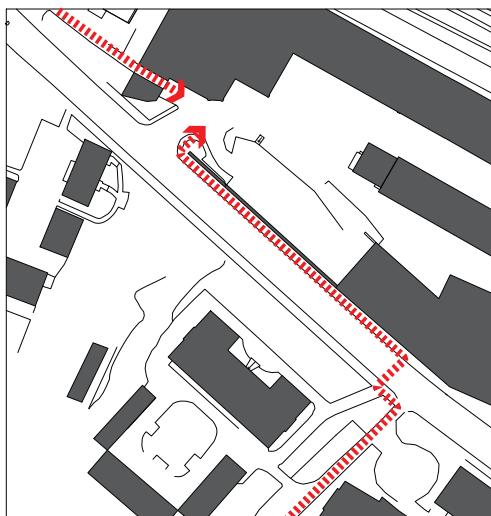
Torgytan sluttar och på vardera sida av byggnaden finns en höjdskillnad på 2.5 meter. Höjdskillnaden tas upp i syd av dagens naturliga marksluttning och i norr av en trappa från en passage ned till torget. En vattentrappa i passagen filtrerar bort bullret från gatan utanför.

Marken i området behandlas som en sammanhängande yta klädd i gaten. I detta fälls grafisk betong in med motiv från Bauers målningar. Dessa leder besökarna längs Tändsticksgränd fram till museets entré. På torget står även en staty från Bauers målningar, älgen Skutt, i skala 1:1.

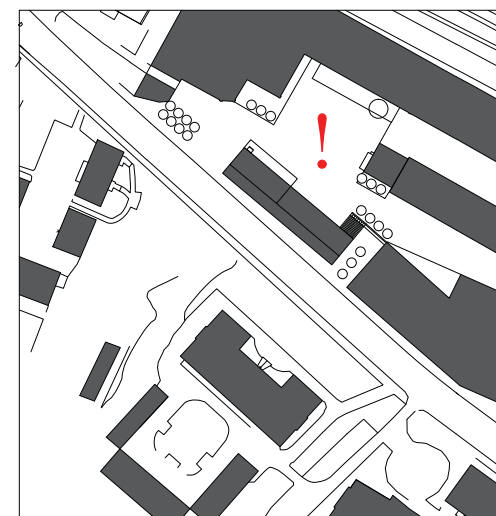
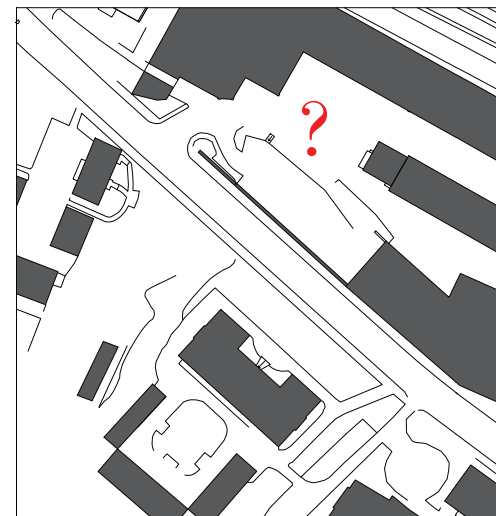
På de södra delarna av torget i goda sollägen och i lä placeras sittgrupper och uteserveringar till områdets caféer.

Byggnadens placering definierar en torgyta i området.

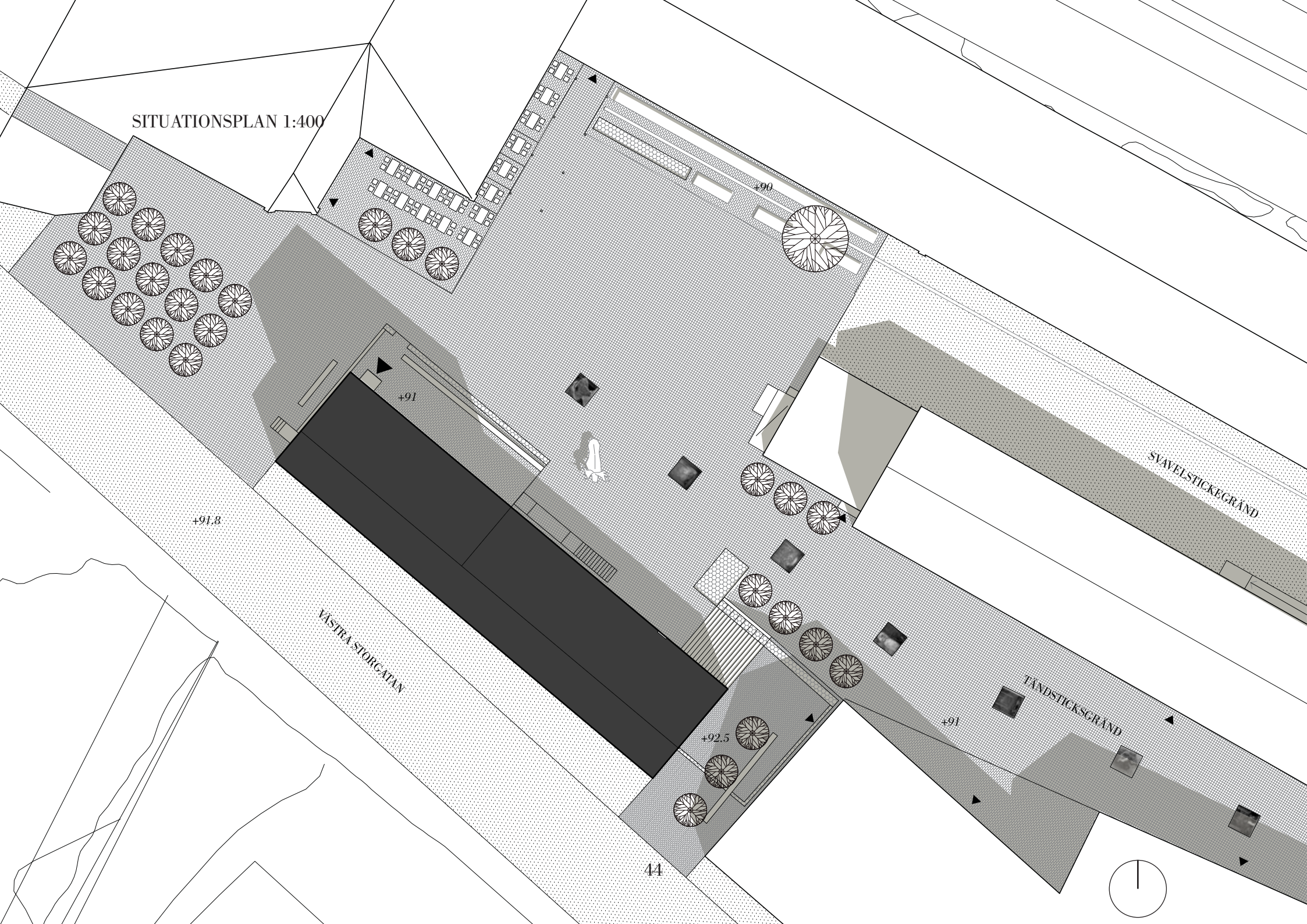

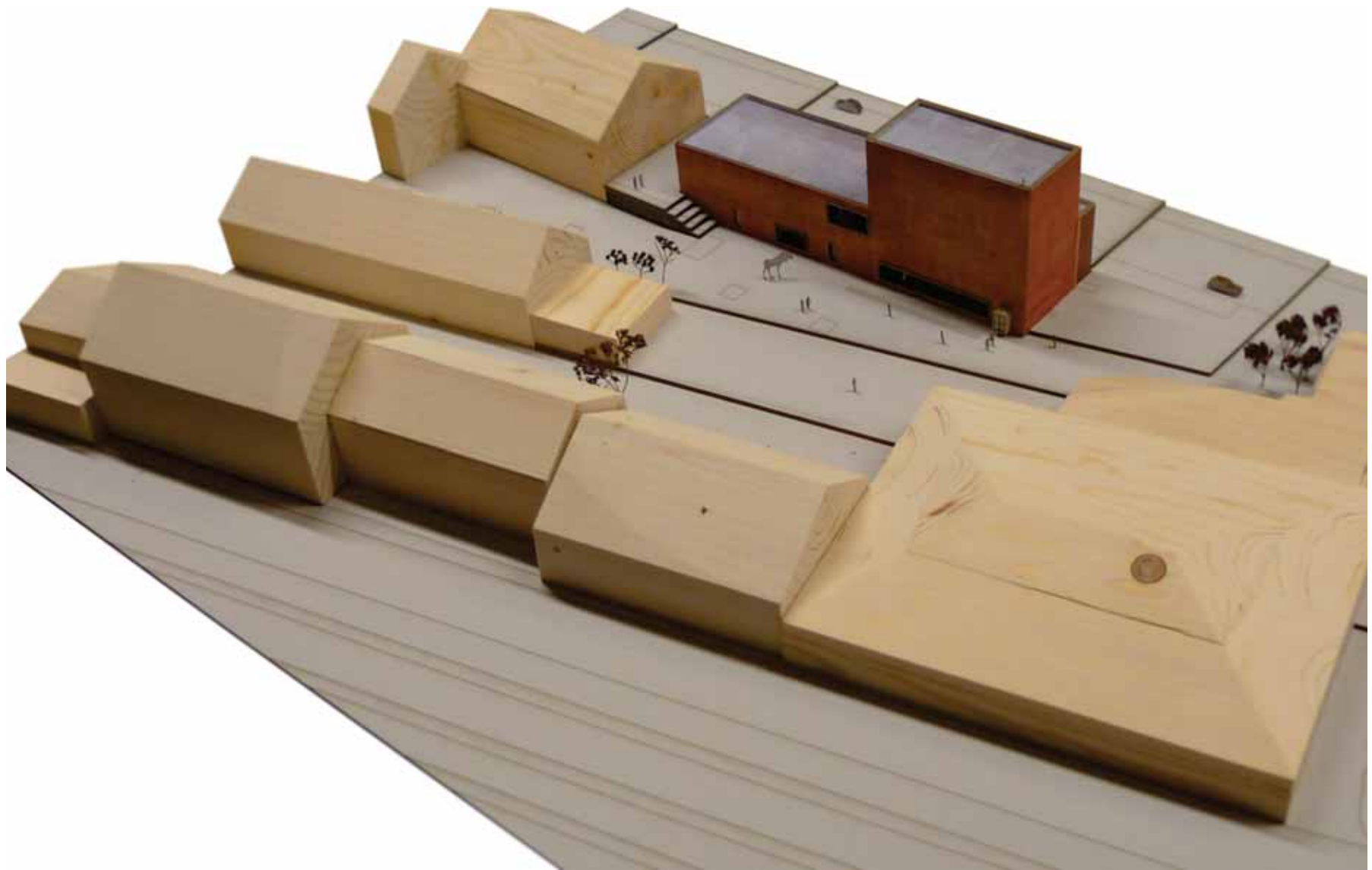
Där en mur tidigare har stängt av vägen öppnas en genväg upp.

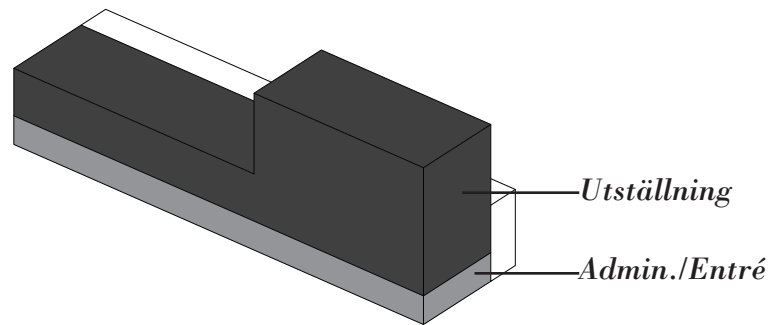
En ny programfunktion drar in turism i området som tidigare har haft problem att locka besökare.

SITUATIONSPLAN 1:400

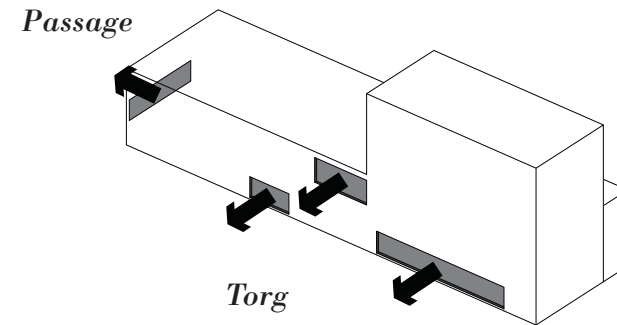

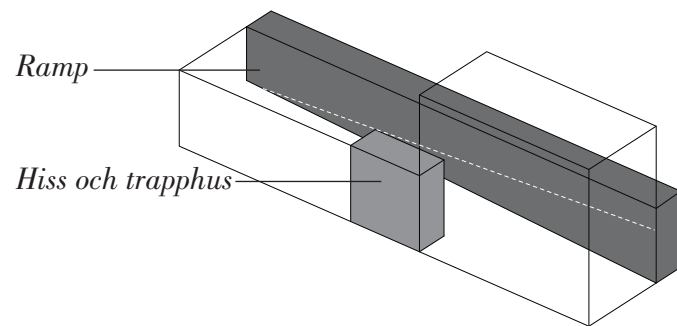
BYGGNADSDIAGRAM

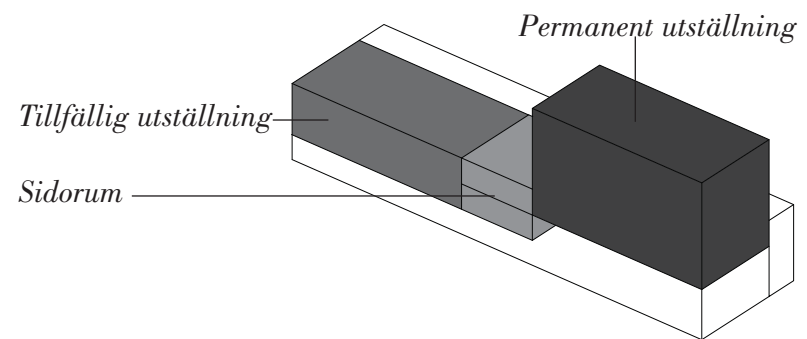
1. Programmet är placerat i två lager. Det första innehållande entré, café, shop, garderob, administration samt tekniska utrymmen. Över detta ligger utställningshallarna.

2. Byggnaden öppnar sig mot torget i norr och passagen i öst.

3. Det finns två möjliga cirkulationer. Den huvudsakliga vandringen längs en långsam ramp, och en snabb genväg med trappor och hiss.

4. Det finns två större utställningssalar. En för temporära utställningar och en för originalmålningar. Till dessa är mindre sidorum kopplade. Dessa med möjlighet till digitala utställningar.

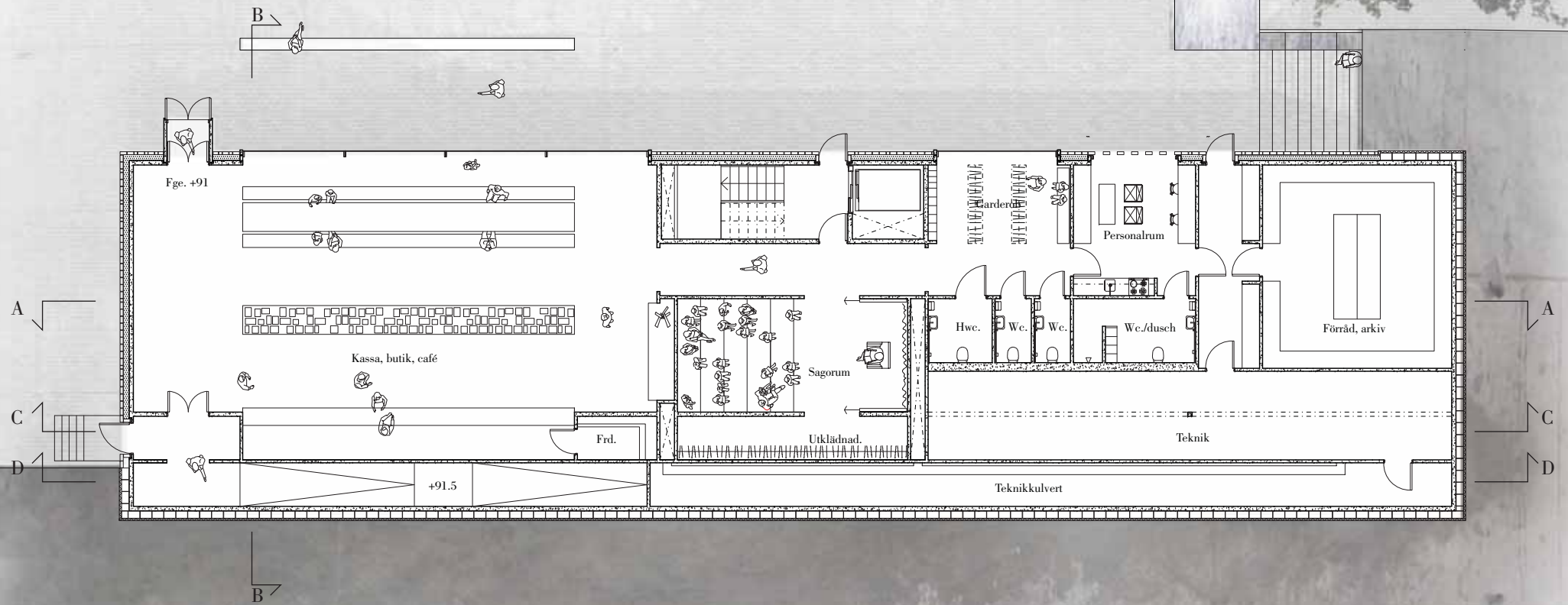
ENTRÈPLAN

På första våningen öppnar entréhallen med café och shop upp sig mot torget utanför. En eldstad i ena kortändan agerar blickfångare. Ljudet och doften av den sprakande elden välkomnar besökaren. I den andra kortsidan av hallen finns ett betongtryck av Bauers monumentalmålning "Freja". Till höger ligger de administrativa delarna av museet.

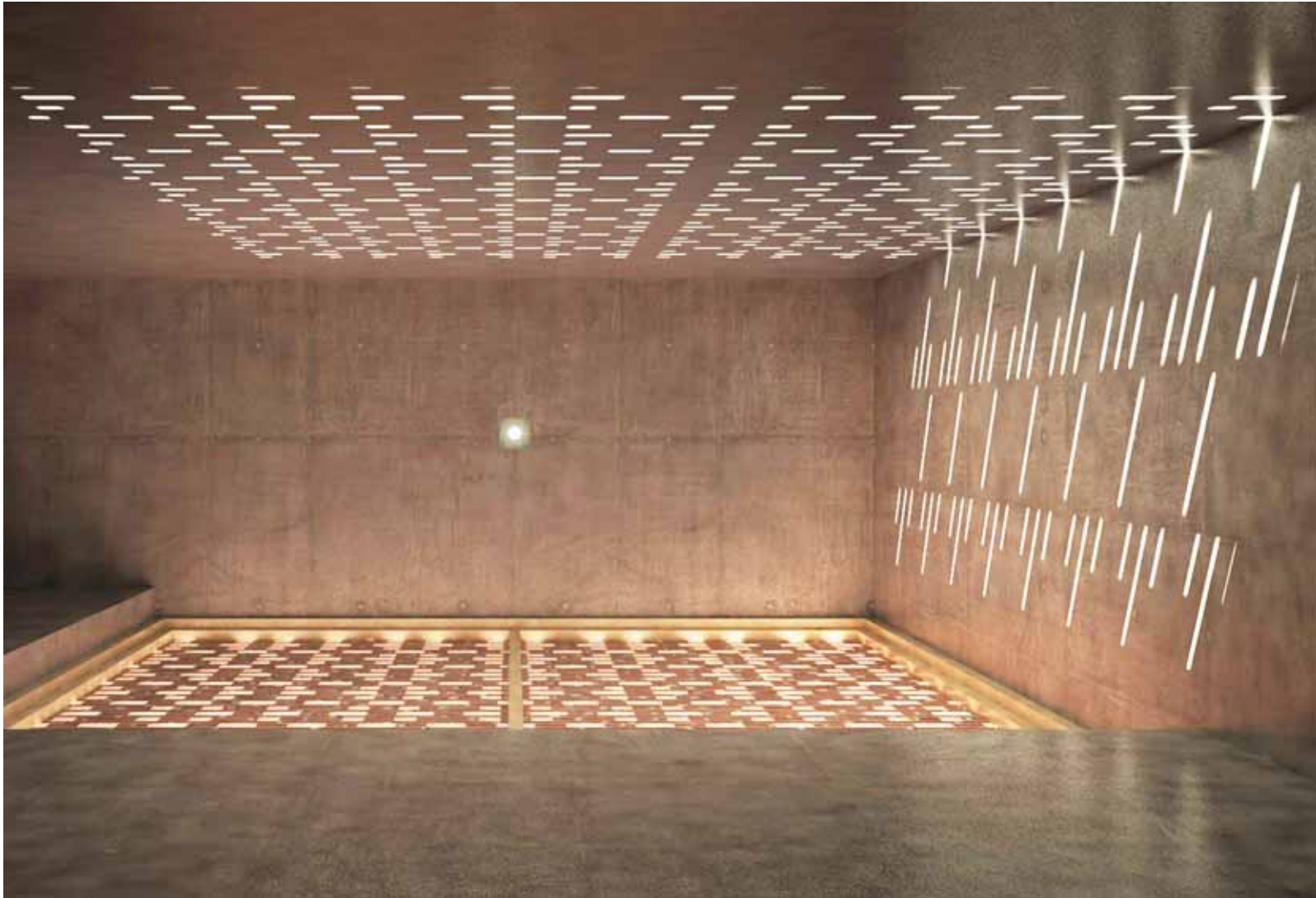
Utställningen når man via långa ramper som syns i nederkant av planen. Genom ett högt fönster i början av rampen silas ljuset in mellan öppningar i tegelmuren utanför. Ramperna skapar en förväntan och vördnad för vad som väntar. Rörelsen uppåt markerar att man lämnar världen utanför bakom sig. Vandrigen genom ramperna ger besökaren en paus och tid till eftertanke kring utställningen.

Den dunkla belysningen när besökaren går genom rampen ger ögonen tid till att anpassa sig till den låga ljusnivå de känsliga akvarellerna kräver.

ENTRÉPLAN 1:200

SEKTION C-C 1:200

SEKTION D-D 1:200

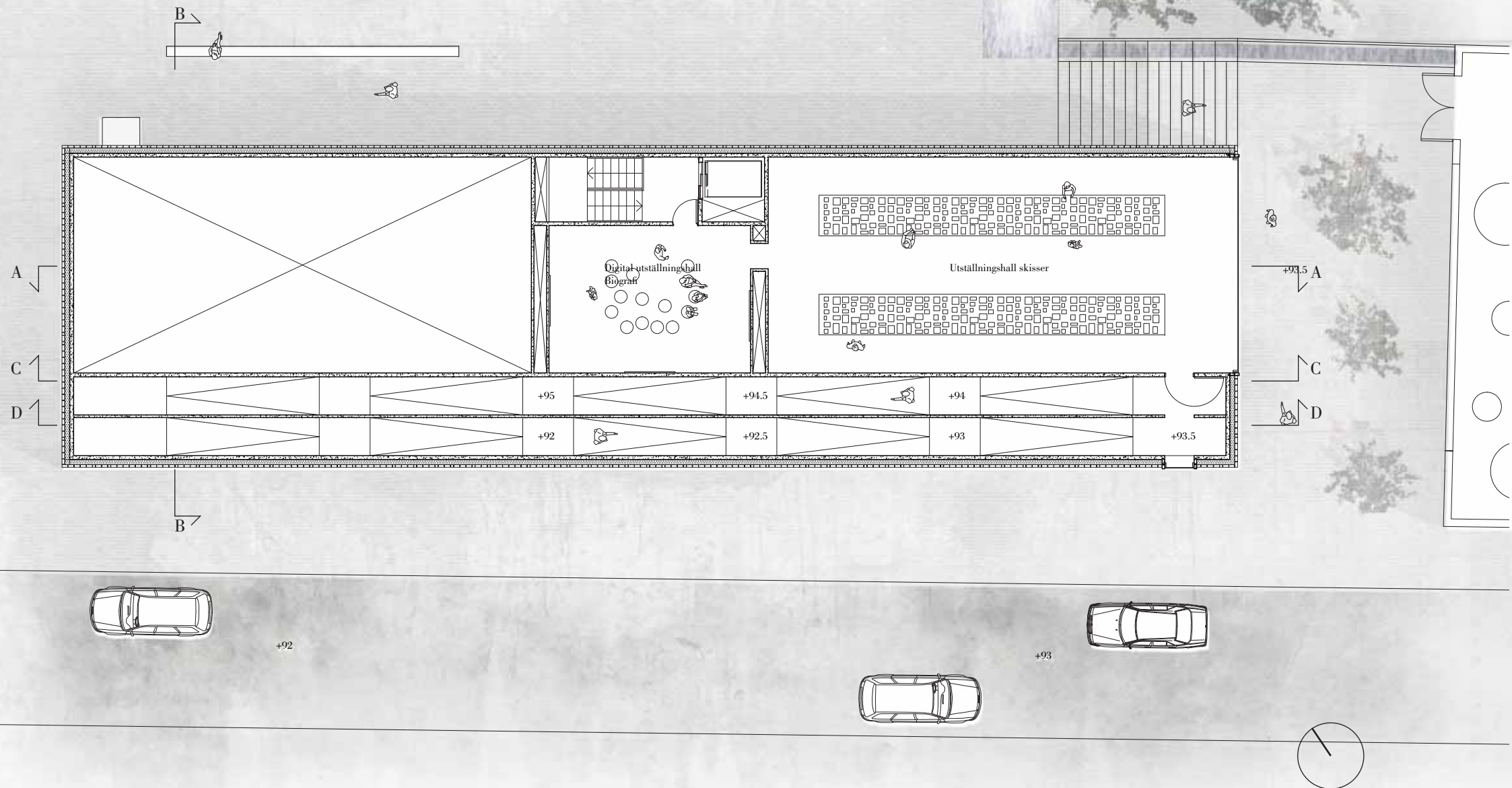
VÅNING I

På den andra våningen ligger en temporär utställningshall. Den har visuell kontakt med passagen utanför genom en stor fönsteröppning i kortsidan.

Kopplat till den här hallen finns ett mindre rum för digitala utställningar. På väggarna här projiceras film.

Hela tiden finns den snabba kommunikationen med hiss och trappa nära till hands via de mindre sidorummen.

VÅNING I, 1:200

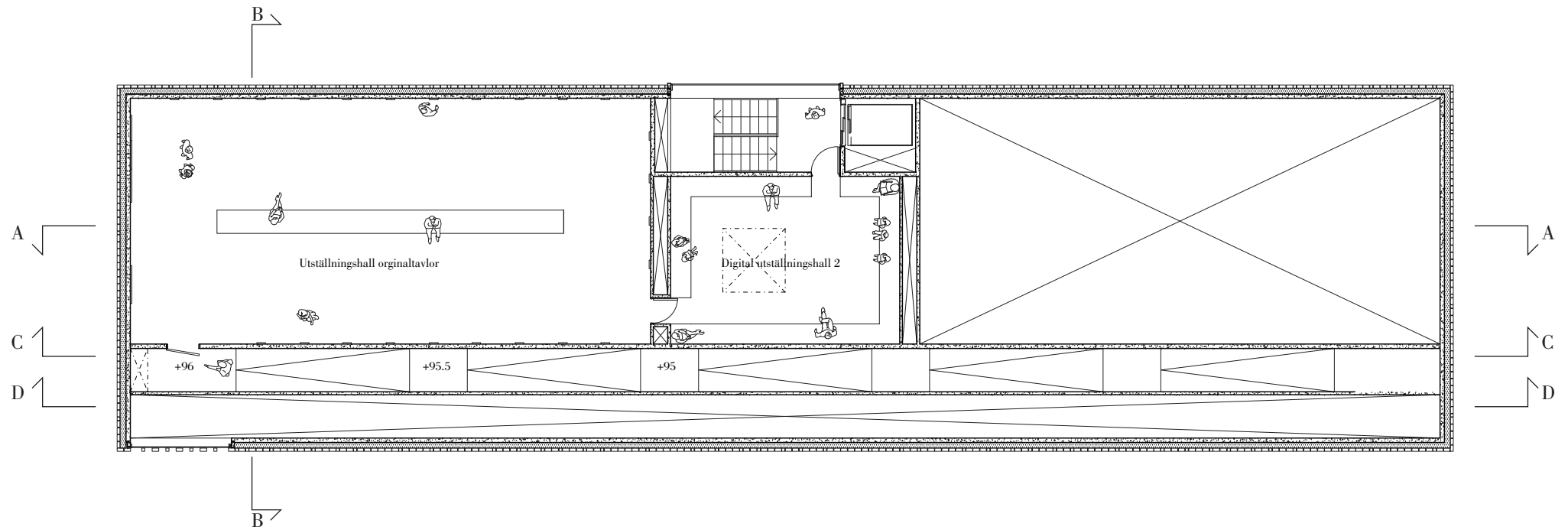
VÅNING II

På den tredje våningen är museéts originalsamling utställd. Bet är byggnadens klimax och stolthet.

För att komma in passerar man genom en dörr. När den stängs bakom besökaren ekar resonansen i rummet länge i en mörk, hög betongsal. Ljudet signalerar att man befinner sig i ett stort rum värdigt den konst som ställs ut. Besökare måste gå försiktigt för att inte störa de andra med sina steg. Härinne är tavlorna i fokus och i princip det enda som är upplyst. Tanken är att stänga av världen utanför och låta konsten fånga betraktaren. Efter ett tag när ögonen har vant sig vid dunklet kan man skymta en svagt upplyst byst av Bauer själv. Den sitter högt upp i taket och besökaren kan ana rummets dimensioner.

Sidorummen är klädda i oljad furu. I dessa rum är intimiteten större och det varma materialet kommer närmare kroppen. I rummet högst upp kan besökare använda sig av surfplattor för att fördjupa sig och lära sig om Bauers tavlor.

VÅNING II, 1:200

SEKTION ATMOSFÄR

Det finns en kontrast i skala mellan de spatiösa utställningshallarna och de mer intima sidorummen. Kontrasten syns även i materialens uttryck, i träpanelernas varma textur till den hårdare och kala betongytan. I de intima utrymmena där kroppen kommer närmre väggens yta kläs rummen in i trä.

Bilden visar en atmosfärisk sektion. Den visar känslan vi har velat åstadkomma i byggnadens olika delar. Rummens olika karaktärer syns i materialens värme, skalan och i ljussättningen...

SEKTION A-A 1:200

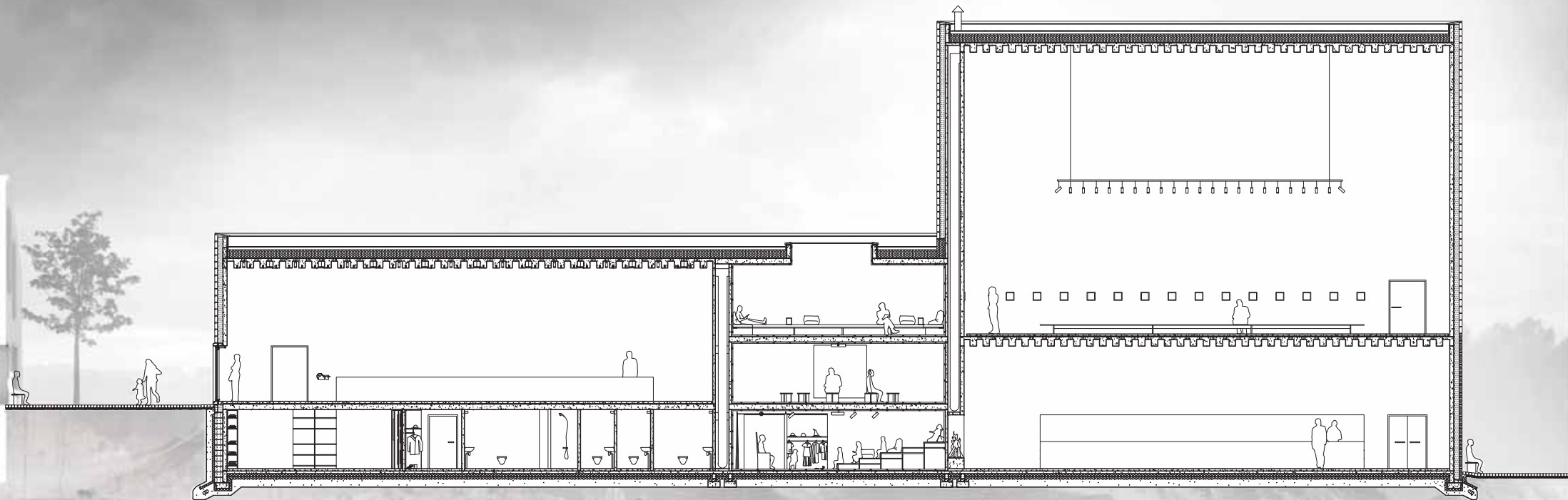

SEKTION TEKTONIK

... medan detta är en teknisk sektion, i vilken vi tekniskt har skapat förutsättningar för de atmosfärer vi velat uppnå.

Här ser man hur detaljerna faktiskt löses. Den tekniska sektionen är en förutsättning för den atmosfäriska och vice versa. Den ger en tydlig bild av hur vi åstadkommer de atmosfärer i byggnaden vi vill. Tektonik och atmosfär är ständigt beroende av varandra och medvetenheten om det hjälper oss att redovisa hur vi vill att byggnaden ska ta sig ut.

SEKTION A-A 1:200

SEKTION B-B 1:200

SEKTION B-B 1:200

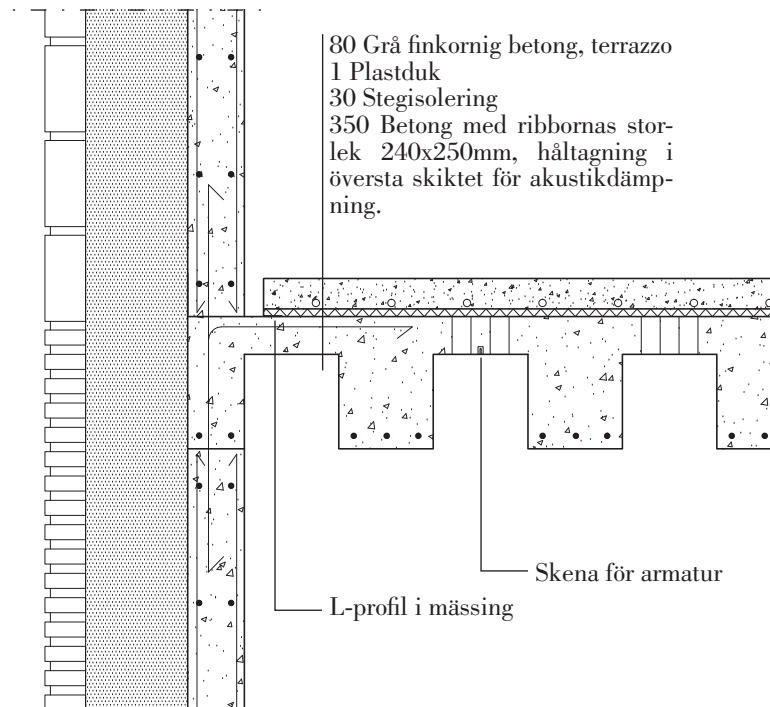
INNERTAKSDETALJ

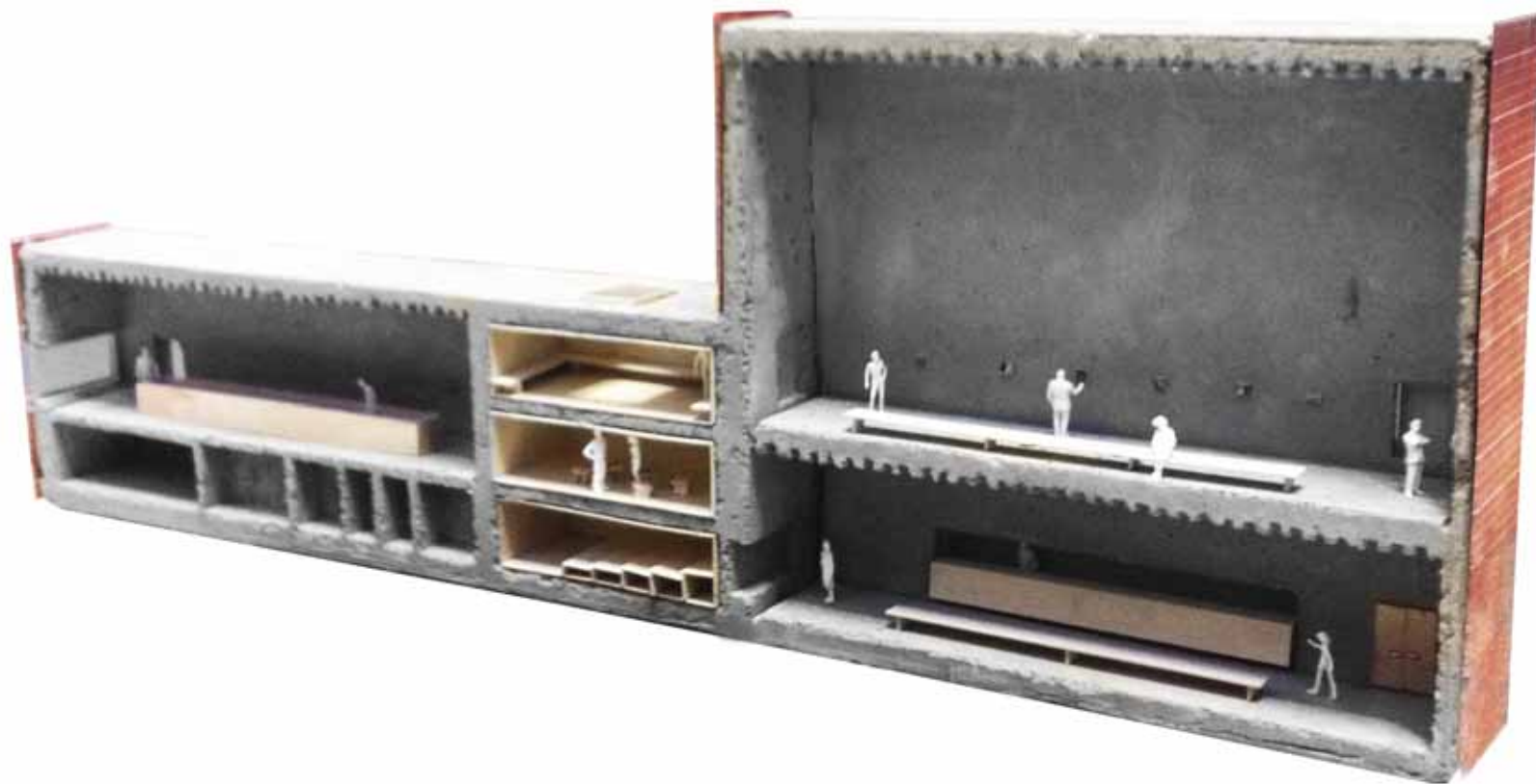
Som exempel på hur atmosfär och tektonik hänger samman kan nämnas utställningshallarnas innertak. Det består av ett platsgjutet kasett-bjälklag. I den temporära hallens bjälklag gjuts cirkulära hål ovanför vilka en ljudabsorberande isolering läggs. För att skapa den önskvärda efterklangstiden saknar den permanenta hallen dessa ljudabsorbenter.

I balkarna finns även ingjutna fästen för att kunna hänga en utställning från taket.

Det finns tydliga spår från vår tidigare skiss såsom hur golvet möter väggen.

BJÄLKLAG MED RIBBOR 1:20

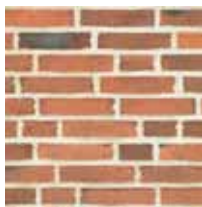

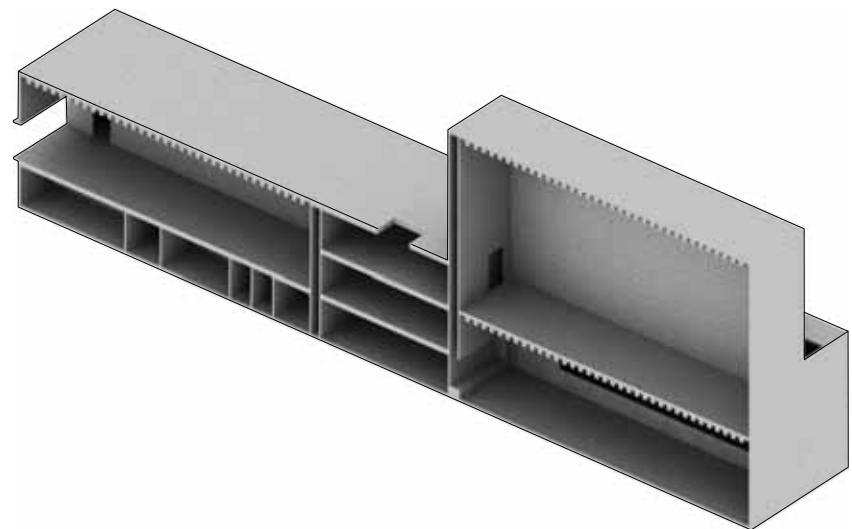
MATERIALHIERARKIER

LAGER

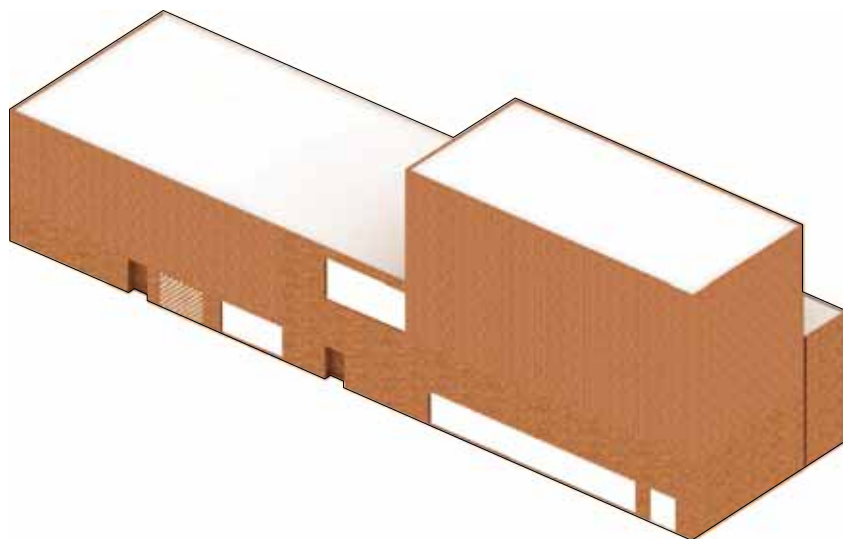
Byggnadens material är efter sin funktion ordnade i tre lager.

1

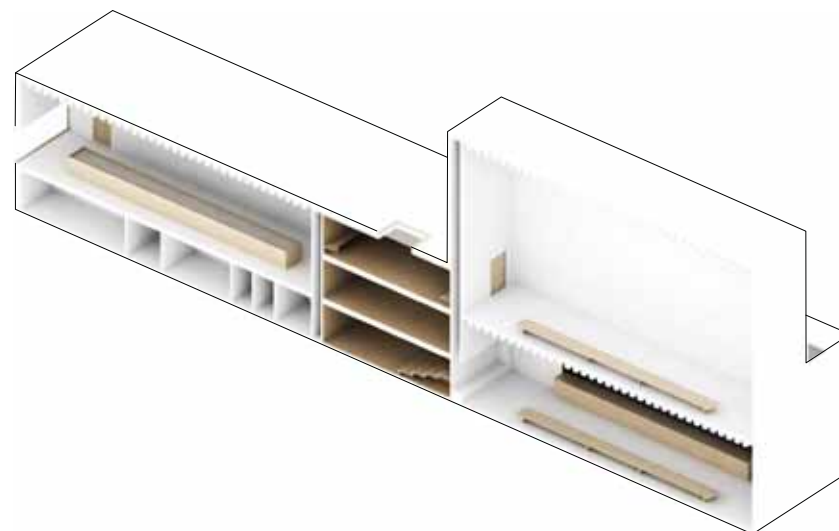
Det solida – Den bärande stommen i platsgjuten betong.

2

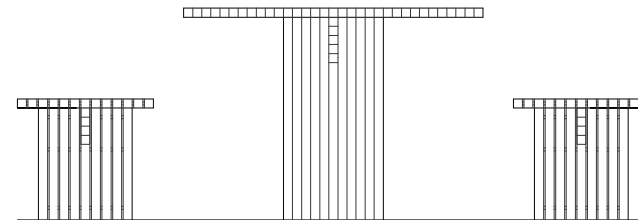
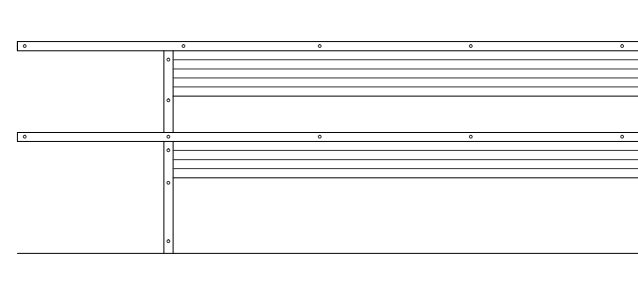
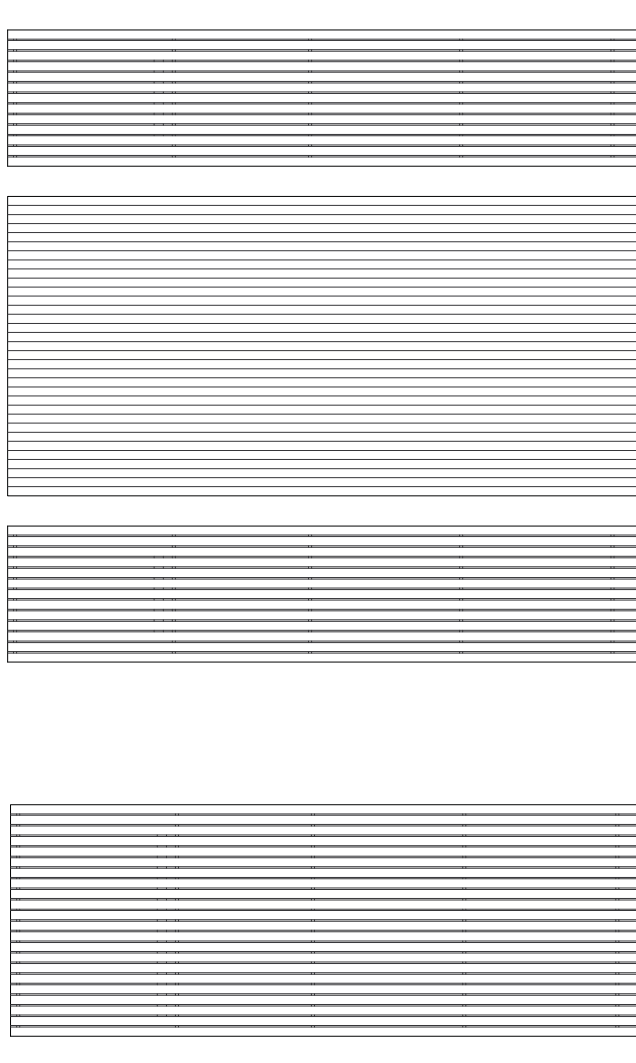
Det klädda – Fasaden av tegel

3

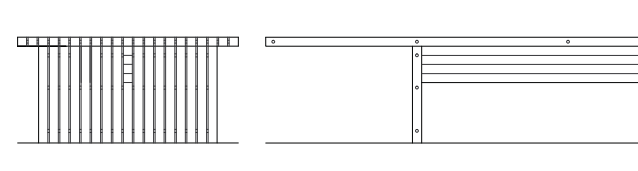

Det kompletterande – Trä, används till dörrar, fönsterkarmar samt på ytor som besökaren berör, som möbler samt som beklädnad i de mer intima sidorummen. Den temporära nivån där tiden först kommer färga.

MÖBLER

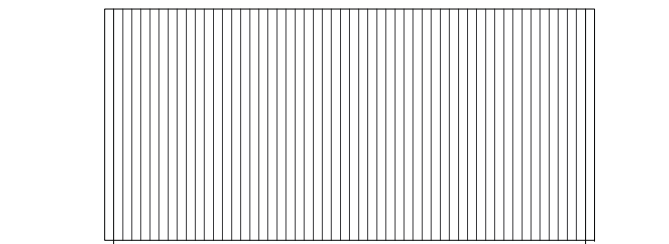
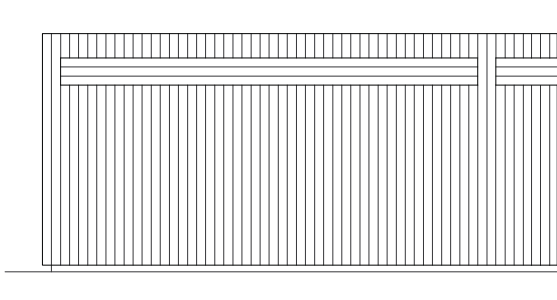
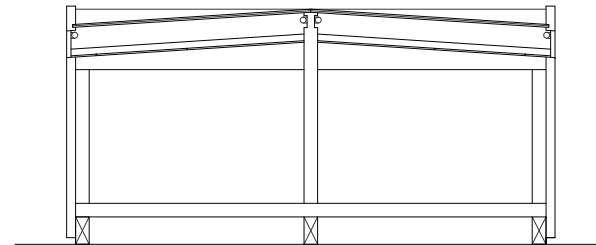
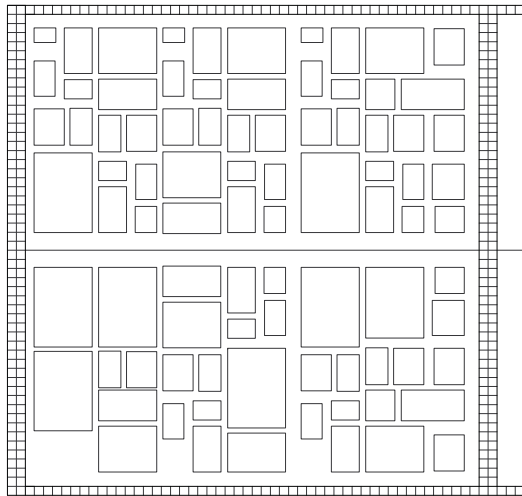

Cafébord 1:25

Bänk 1:25

MÖBLER

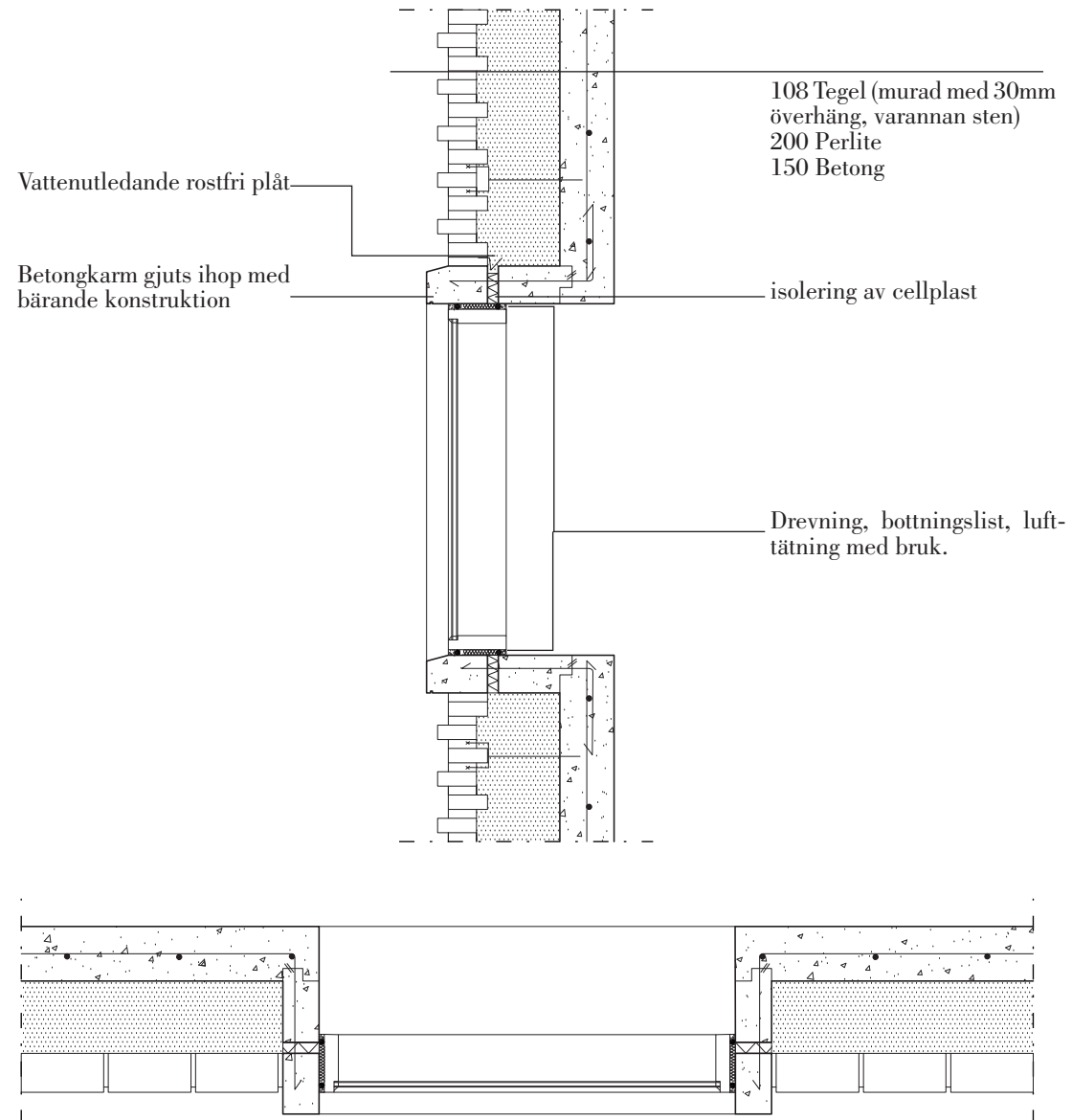
Utställningsbord 1:25

FÖNSTERDETALJ

I fönsterdetaljen kan vi se hur alla tre material samverkar och dess inbördes ordning. På insidan den bärande betongväggen. I denna fästs en betongram som perforerar väggen och omgärdar fönsteröppningen. Ramen visar utifrån att byggnaden består av något annat än tegel på insidan. På betongramen vilar sedan fasadteglet varpå det avslöjas att teglet inte är bärande.

I betongramen är sedan fönstret med sin grova träkarm inställt som ett objekt.

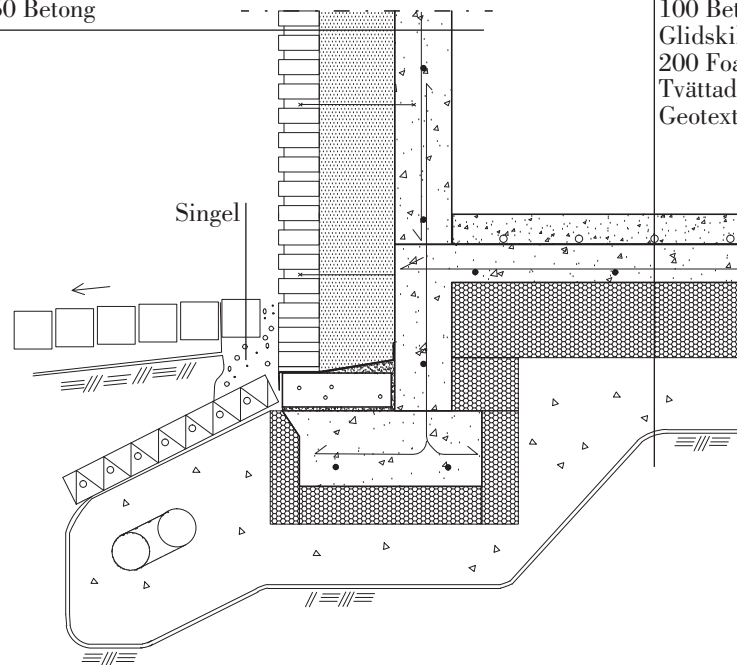
FÖNSTER I RAMP 1:20

DETALJ GRUND 1:20

108 Tegel, ljus murbruk av klass
C, tryckt fog (D23 Petersen)
200 Perlite
150 Betong

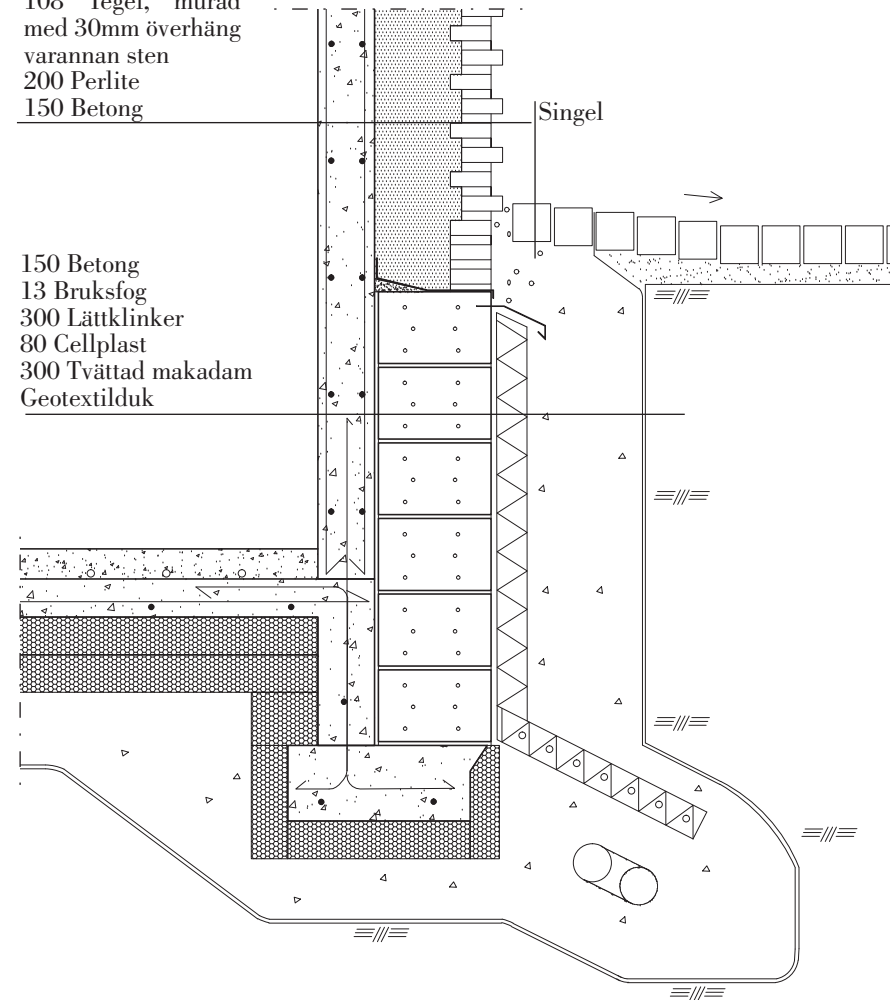
80 Grå betong (finkorning
ballast och golvvärme, pole-
ras till terrazzo efter gjutning)
100 Betong
Glidskikt
200 Foamglass floorboard
Tvättad makadam
Geotextilduk

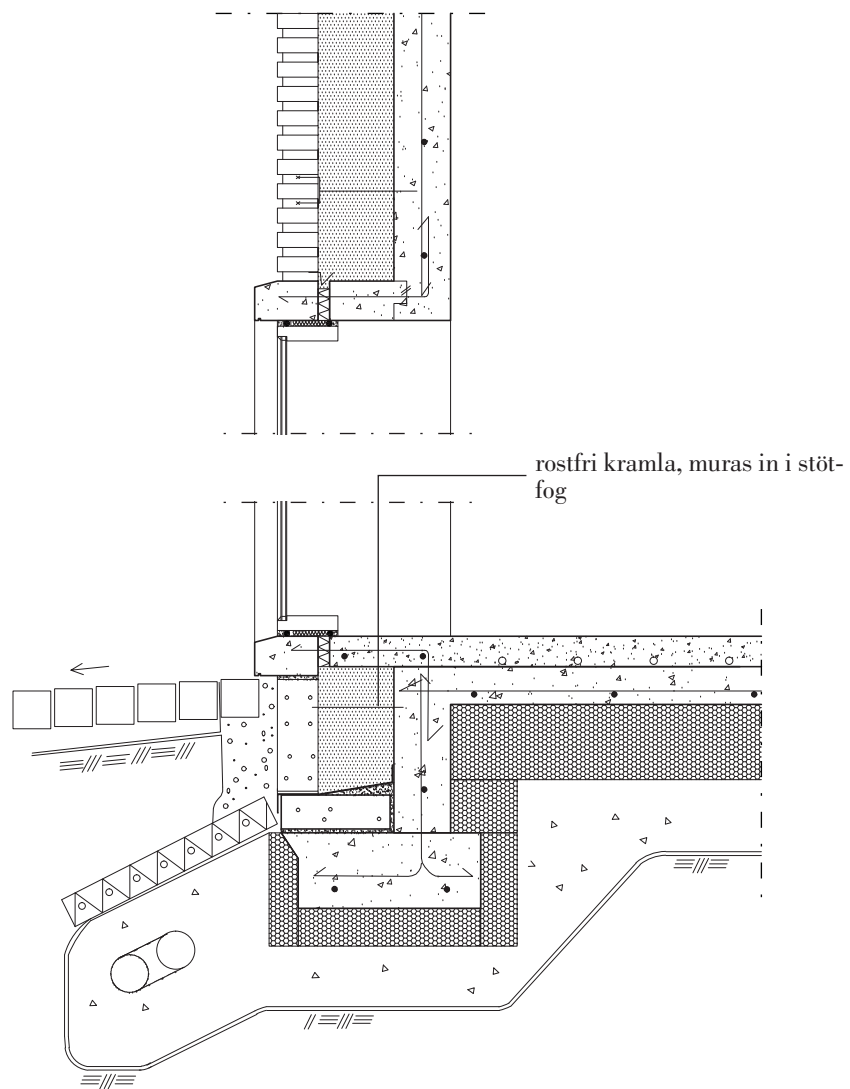
DETALJ SUTERRÄNGGRUND 1:20

108 Tegel, murad
med 30mm överhäng
varannan sten
200 Perlite
150 Betong

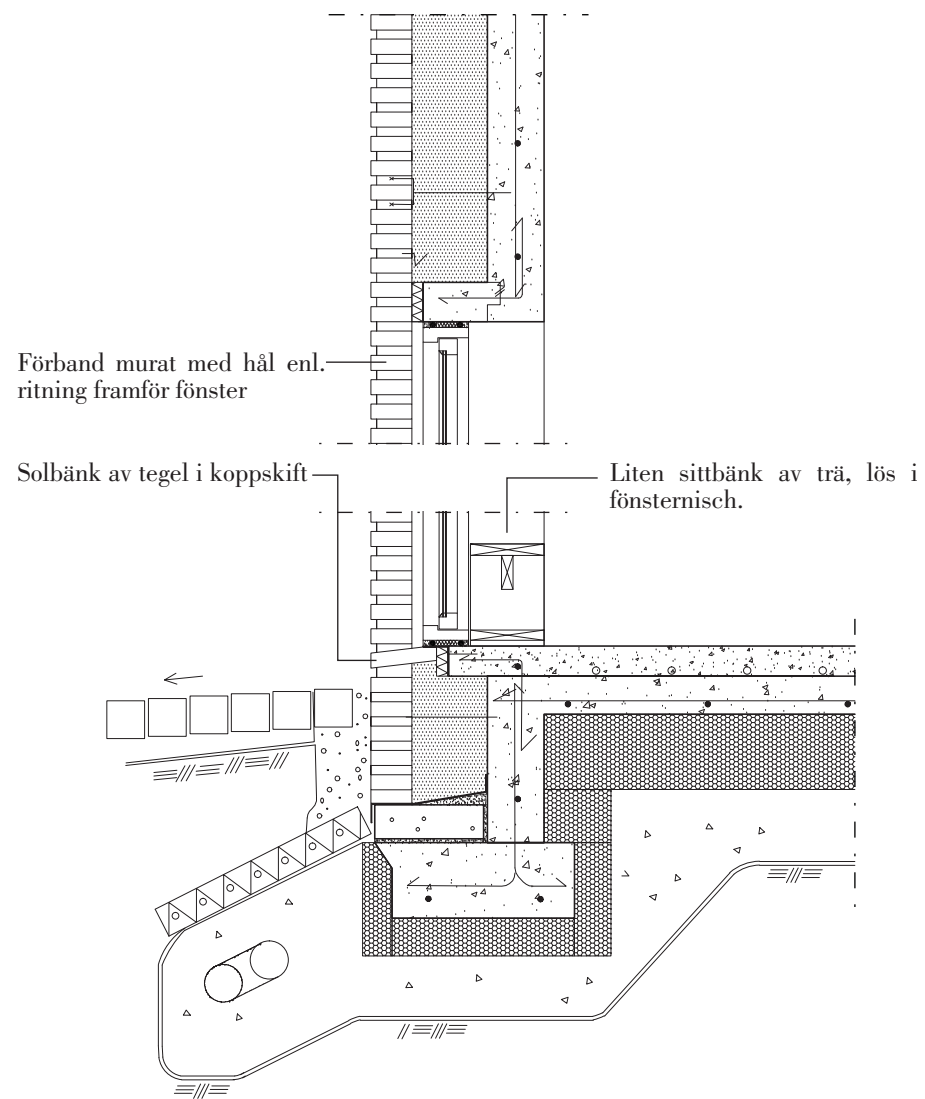
150 Betong
13 Bruksfog
300 Lättklinker
80 Cellplast
300 Tvättad makadam
Geotextilduk

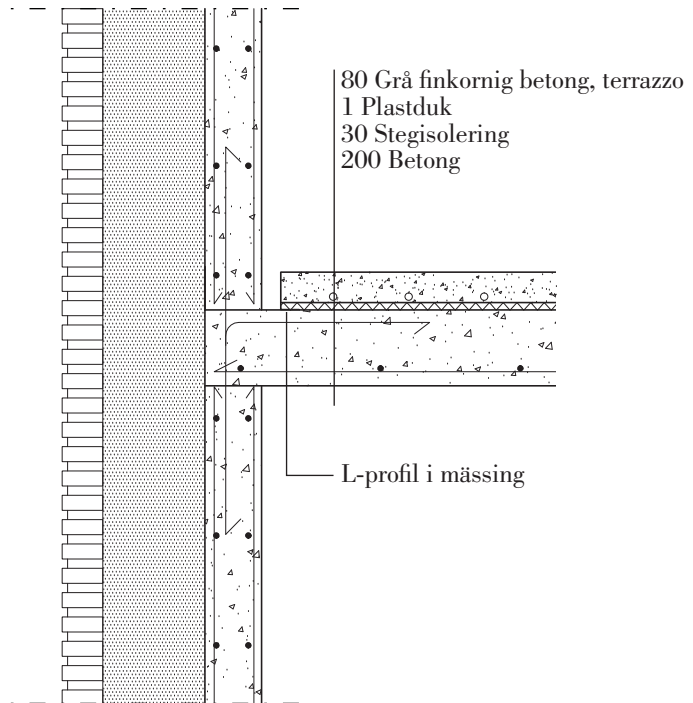
FÖNSTER ENTRÉHALL 1:20

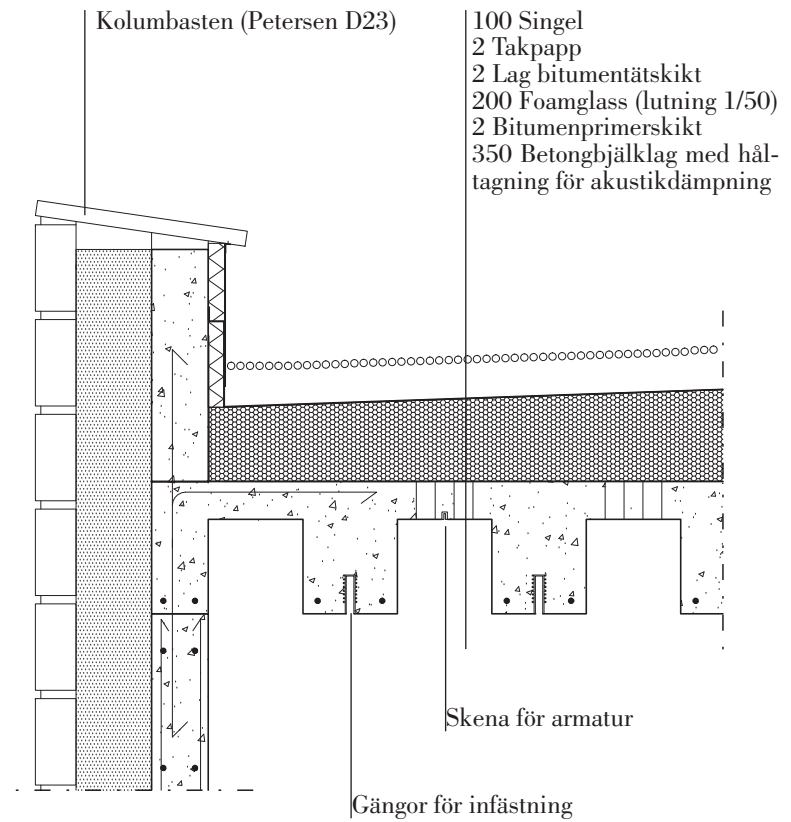
FÖNSTER PERSONALRUM 1:20

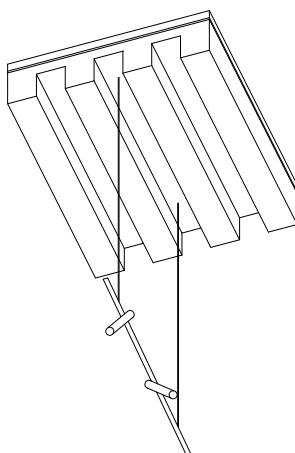
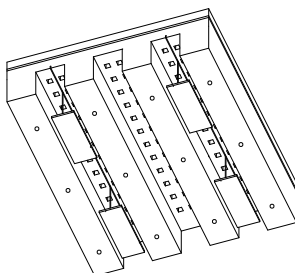

PLATT BJÄLKLAG 1:20

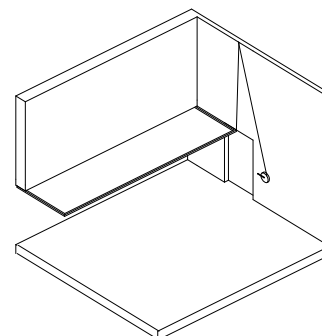
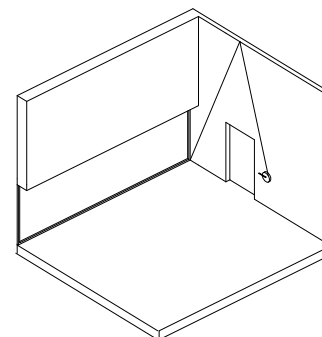
TAKFOT 1:20

TAKFUNKTIONER

Innertaken i entré och de båda utställningshallarna är gjutna med ribbor. Mellan ribborna placeras funktioner som ljuddämpling, ljusarmaturer och infästningar för att kunna hänga upp utställningar i taket. Orginalhallen saknar ljudabsorption och har en ljusskena som hänger ned i rummet, på en höjd som gör det möjligt att punktbelysa tavlorna med spotlights. .

INLAST

Leveranser till biografihallen tas in genom ett fönster som går att vrida upp 90 grader med hjälp av en vinsch

FASADER

Fasaden består av tre typers tegelförband. Dessa används på olika platser längs fasaderna och uttrycker att programmet skiljer sig på insidan.

VILT FÖRBAND MED TRYCKT FOG

Används som grundförband på mot väst, öst och norr. Klär in entréplanet och sidorummen.

VILT FÖRBAND MED VARTANNAT SKIFT UTKRAGANDE

Används utanför rampen i framförallt söderläge. De tryckta skiften skapar en skuggverkan vilket förstärker horisontaliteten i byggnadsdelen.

STÅENDE RULLSKIFT

Klär in de högre hallarna och ger en vertikalitet i fasaden. Detta förband kan endast användas i skalmurar. Det avslöjar att byggnadens tegelväggar inte bär. I de horisontella fogarna är förbandet armerat.

Förbanden ordnas efter de innanför liggande programmen. De delar upp fasadytorna i fält som förändrar fasadens proportioner på en subtil nivå.

Entrépartiets vindfång är det enda som kraftigt sticker ut ur den annars släta fasaden. Den är av betong och har två breda pardörrar med var sitt långt kopparhandtag. På det ena dörrbladet sitter en välkomnande text ”Kliv nu in och lär, om John Bauers och hans värld”

Uppe på krönet av byggnaden sitter en staty av Bauer själv och blickar ut över Vättern.

MURFÖRBAND

Vilt förband med tryckt fog

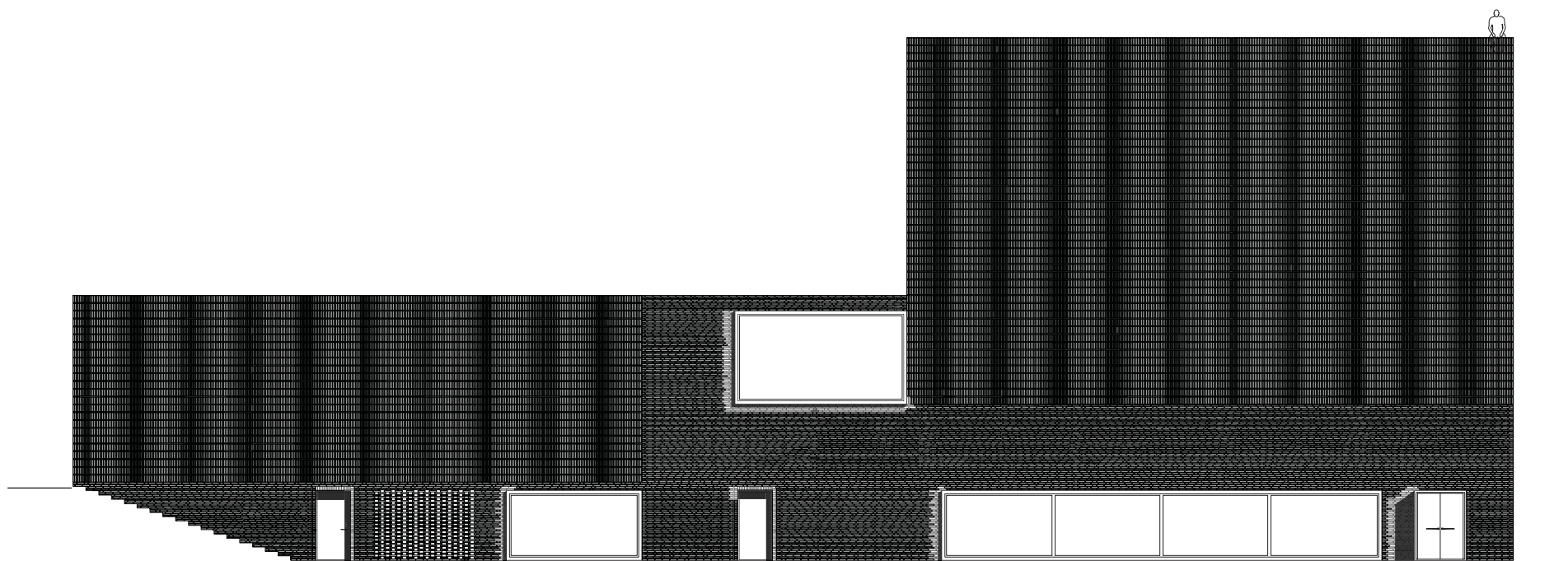

*Vilt förband med vartannat skift 30mm
utkragande*

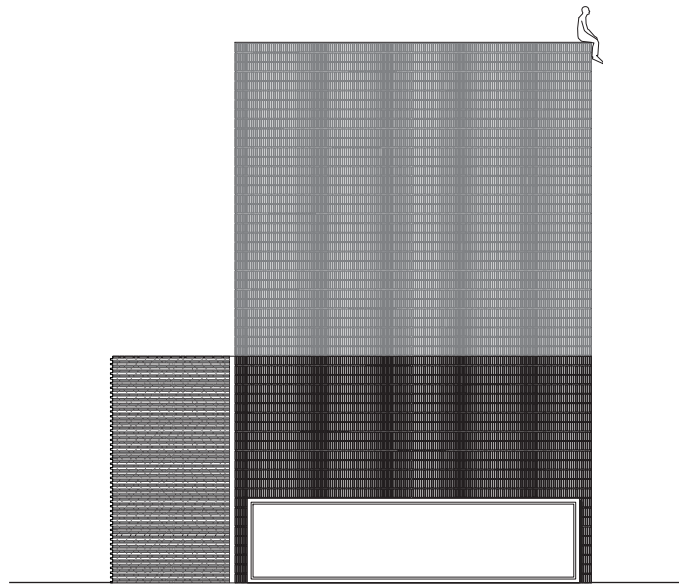

*Stående rullskift, tryckt fog. Armeras
med Murforarmering*

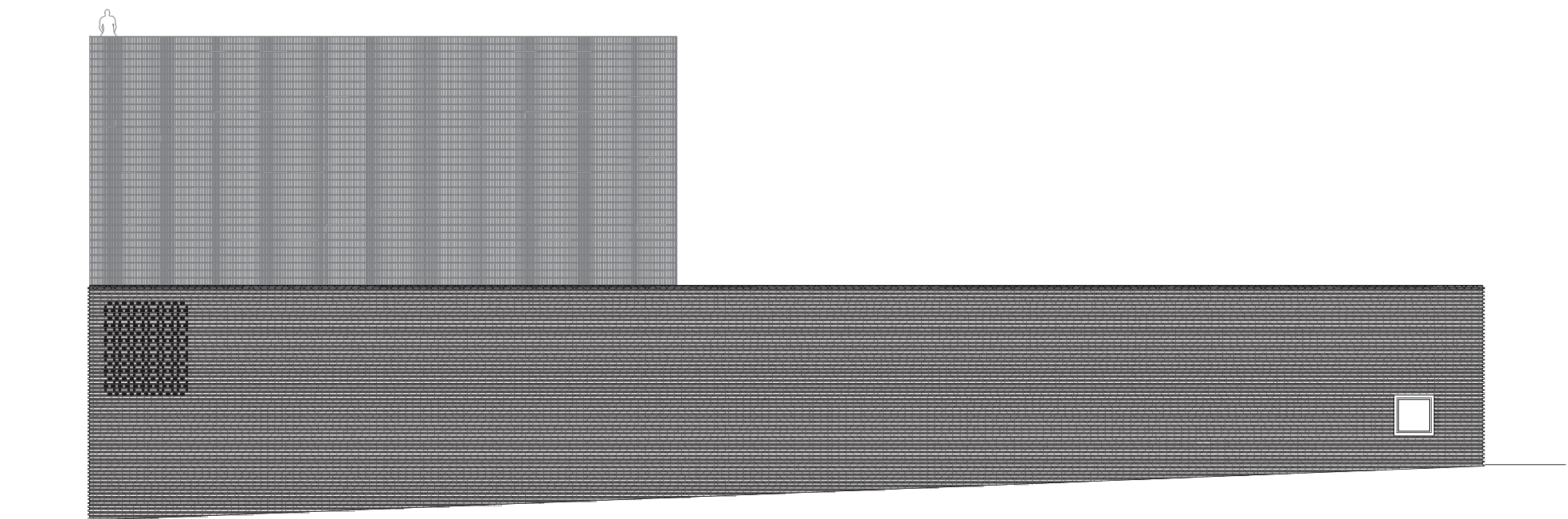
FASAD NORD 1:200

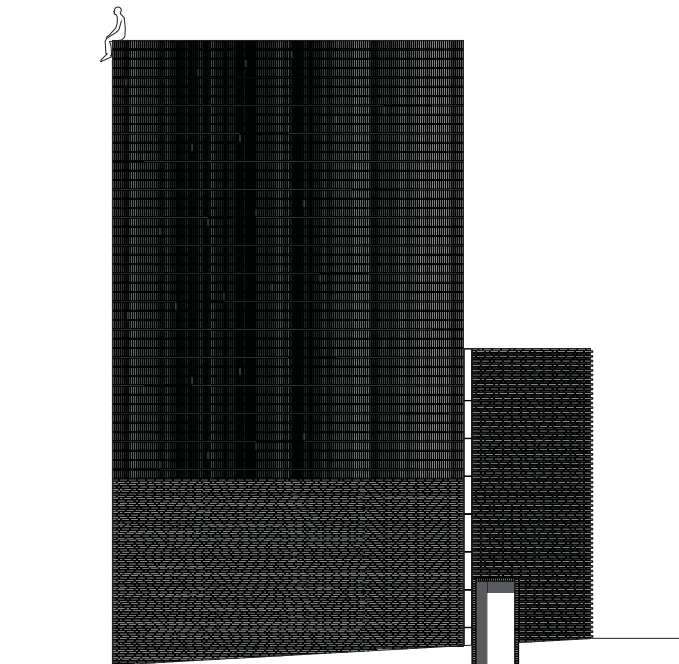
FASAD ÖST 1:200

FASAD SYD 1:200

FASAD VÄST 1:200

SLUTSATS

Det här examensarbetet har handlat om att tolka, bearbeta och förstå våra referenser. Att gå djupt in i hur en byggnad sätts samman av olika beståndsdelar. Under arbetets gång har vi för oss själva försökt formulera vad det är vi finner intressant och viktigt i en byggnads sammansättning. Vi har talat kring och förhållit oss till olika punkter med materialitet som gemensam nämnare.

ÅLDRANDE

En byggnads åldrande kan avläsas i hur materialen påverkats av tiden. Olika material påverkas i olika grad och på olika sätt varpå vetskapen och valet av material blir viktigt. Med en beständig byggnad får vi ett längre spann på dess historia. Tänk på en stentrappa där stegen under århundranden nöts ned till en mjukhet.

En väl fungerande detaljlösning minskar underhållet och ökar livslängden på en byggnad. Under projektet har vi haft redan beprövade lösningar som en grund. Från dessa har vi tagit lärdom och försökt förfina och utveckla dem vidare.

SKALA

Uppfattningen av en ytas skala varierar beroende på hur dess textur ser ut. I t.ex. en tegelvägg har varje sten en storlek som vi lätt kan referera till. Dess fogar ger en skuggverkan och en taktill nivå. En glasskiva har inte samma lager av detaljering. När vi bygger i en stad, för fotgängare, anser vi det vara viktigt att hålla sig till en skala dimensionerad efter fotgängarnas hastighet. Läsbarheten bör inte vara för direkt utan lämna utrymme för det taktila.

Vi valde att exteriört arbeta med tegel och med hjälp av olika murförband skapa en varierande tegelyta som bryter ner den större volymen i mindre fält. Fasaden aktiveras då de olika fältens skuggverkan förändras med solens gång.

Interiört föll valet på betong just för avsaknaden av skala. I en trävägg kan vi tydligt läsa in spår efter den mänskliga handen. Vi läser de enskilda plankorna och hur de är fastspikade. I den gjutna betongytan kan vi beroende på gjutform och efterbehandling uppnå en skallöshet. Något vi använde oss av för att lösa upp känslan för tid och rum hos besökaren.

HELHET

Valen av material- och detaljlösningar skall inte endast uppfylla en speciell funktion utan spelar en viktig roll i byggnadens helhet. Man bör ha en medvetenhet om varför en viss lösning väljs. Den minsta och största skalan beror och påverkar tydligt varandra. För oss har det varit givande att starta processen med tankar om materialitet och tektonik istället för en form. Då vi skissat i olika skalor har vi kunnat renodla idéerna och få tydliga tektoniska lösningar.

Vi har lärt oss mycket av att förstå och ställa de upplevda referenserna mot varandra. Strängheten i hur Lewerentz och Olgiati separerar mot det tillåtande i hur Asplund och Zumthor binder samman materialen.

ATMOSFÄR

Vi har försökt använda oss av få material men med hjälp av olika behandlingar och tekniska lösningar skapa en mångfald av uttryck. Ett rum med exponerad betong kan upplevas på många sätt beroende på dess yta och dess ljus- och ljudmiljöer. Vi har arbetat scenografiskt med en vandring genom byggnaden och låtit materialen prestera på olika sätt beroende på den känsla vi velat skapa.

HISTORIA

Ett material bär på en historia. Beträktaren refererar till sina egna minnen av materialet. Ett rum klätt i furupanel får somliga att tänka på en sportstuga och andra en bastu. Materials historia är viktig att ha i åtanke och får stora konsekvenser i hur atmosfären kommer upplevas. Minnen av material är individuella vilket gör atmosfären de skapar till en subjektiv upplevelse. Som arkitekt får man ha det i åtanke att ett rum som för somliga upplevs som fantastiskt kan för andra te sig skrämmande.

Kunskapen om hur en byggnad sätts samman gör att man tydligare visualisera och kommunicera sin idé. Tidigare har vi arbetat mycket med innovation som mål i våra projekt. Det här är första gången vi istället har blickat tillbaka på vår egen arkitekturhistoria. Vi har velat lära oss från det redan byggda för att kunna bygga vidare på befintlig kunskap. Vi går nu ut från utbildningen för att bli nästa generation i följden av arkitekter. Vi har mycket kvar att lära, det här är bara början.

KÄLLOR

Harald Schiller (1942). John Bauer, sagotecknaren, Stockholm, Medéns förlag aktiebolag.

Valerio Olgiati (2011). A lecture by Valerio Olgiati, Basel, Birkhäuser GmbH

Agneta Åsgrim Berlin (1997). Tegel, gjutjärn och ångkraft: Jönköpings tändsticksfabriks byggnadshistoria Tändsticksmuseet, Jönköping, Tändsticksmuséet

BILDKÄLLOR

Självporträtt, Volterra 1908: <http://www.digitaltmuseum.se/things/sjlvportrtt-volterra-1908-akvarellmning/>

Rottrollen, Blandtekniksmålning: <http://www.digitaltmuseum.se/things/rottrollen-blandtekniksmalning>

5 september

Montering av kontor

6 september

Studiebesök.

7 september

Administrering inför studieresan till
Schwiez

10 september

Matkethall Aarau (Miller&Maranta)

11 september

School in Birch. (Märkli)

School Leutschenbach (Kerez)

12 september

Kunsthauz Bregenz (Zumthor)

Konstmuseum Wintherthur (Gigon Geuyer)

Kantoonschule Wil (Staufler Hasler)

13 september

Aula Landquart (Olgiati)

Kunstmuseum Vaduz (Kerez)

Shelter for Roman ruins (Zumthor)

14 september

Ponte pedonale dei Suransuns (Conzett)

Gelbes Haus (Olgiati)

Atelier Bardill (Olgiati)

Chapel Oberealta (Kerez)

School Paspels (Olgiati),

Mineralbad Samedan (Miller&Maranta)

15 september

National park center (Olgiati)

Kirchner Museum (Gigon Gueyer)

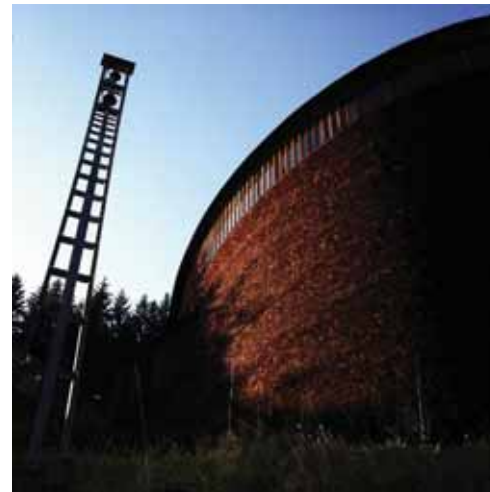

Therme Vals (Zumthor)

16 september

Vrin (Caminada)

16 september

Saint Benedict Chapel (Zumthor),

16 september

Saint Gotthard (Miller Maranta)

17 september

Breiten School Chapel (Kerez)

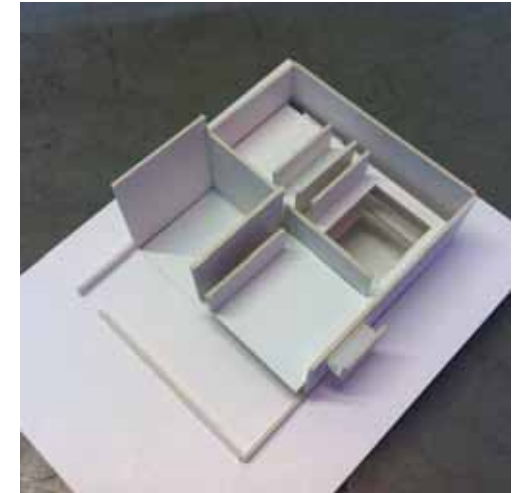
18 september

Skissdagar

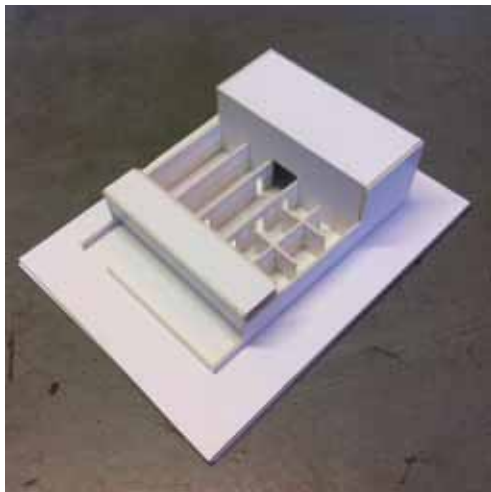
19 september

Skiss

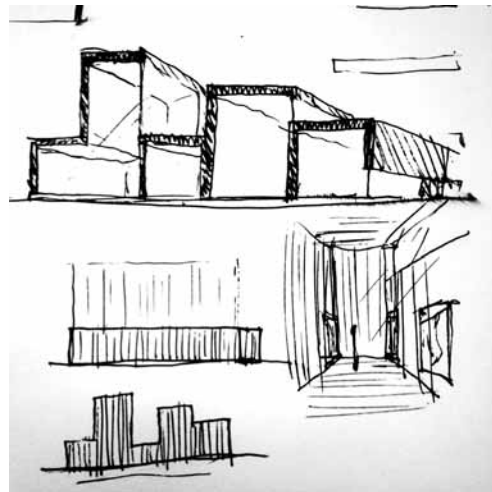
20 september

Skiss

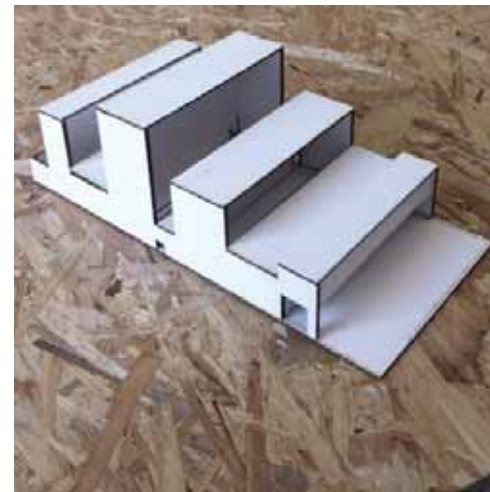
21 september

Skiss

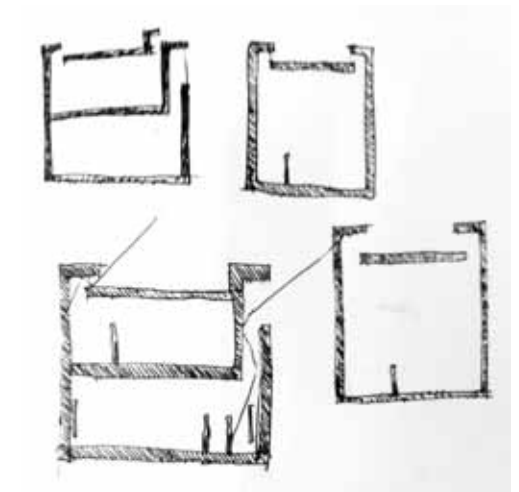
22 september

Skiss

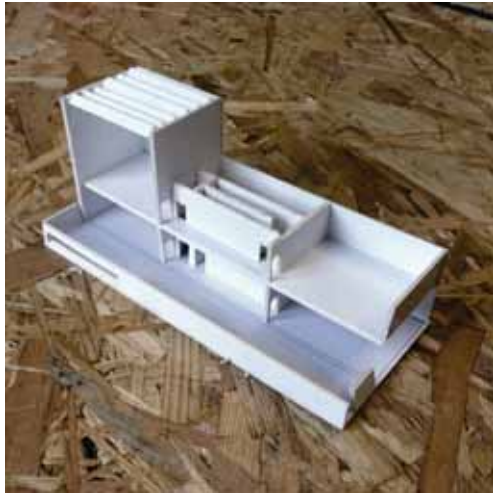
24 september

Skiss

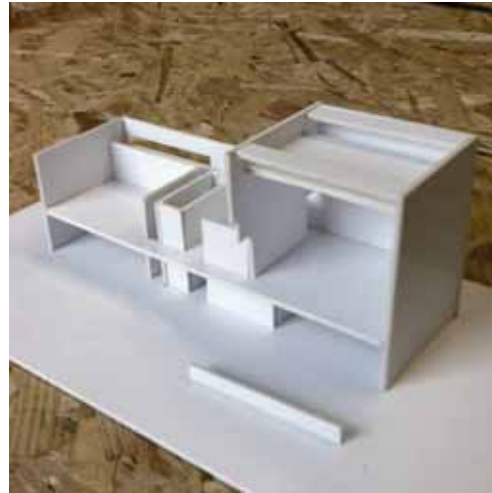
25 september

Skiss

26 september

Skiss

27 september

Skiss

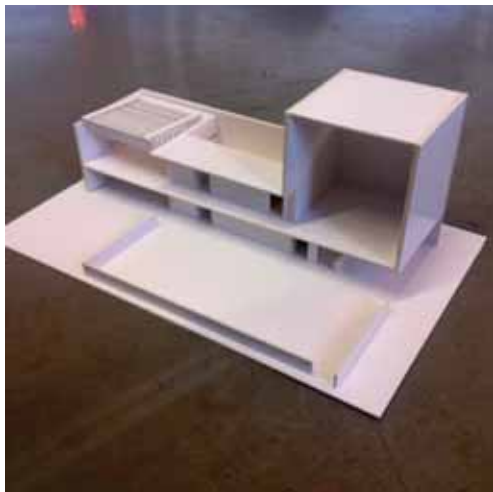
28 september

Inläsning betong

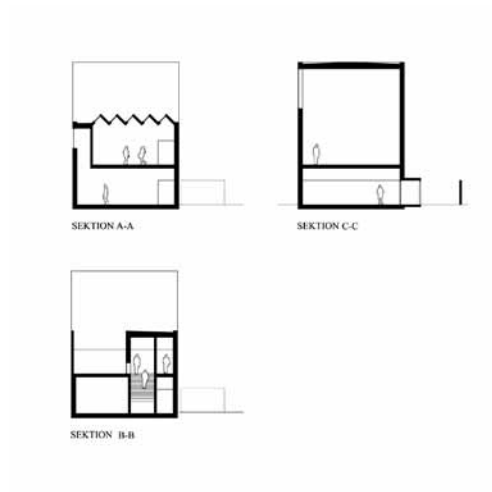
29 september

Studiebesök São Paulo Museum of Art (Bo Bardi)

1 oktober

Vidare utveckling lamellbyggnad

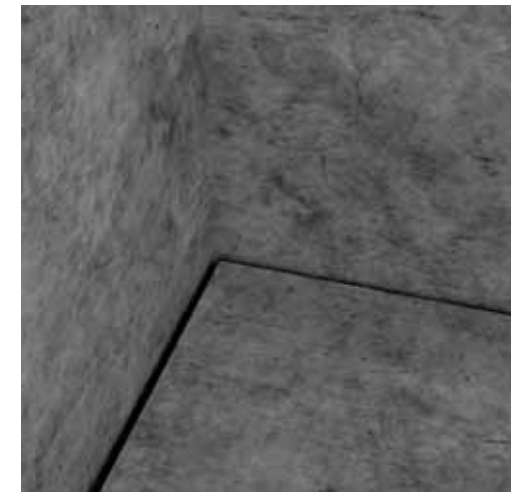

2 oktober

Ritning

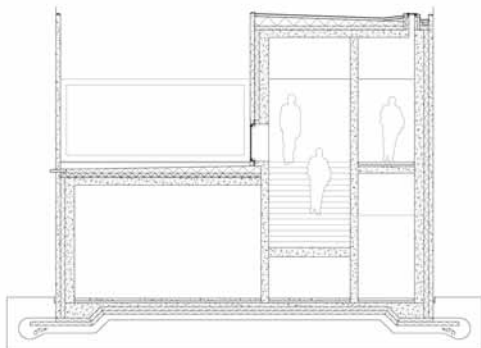

Ritning

3 oktober

Skiss detaljer

4 oktober

Skiss detaljer

5 oktober

Studiebesök Skogskyrkogårdens krematorium

7 oktober

Skiss reflekterar ljus

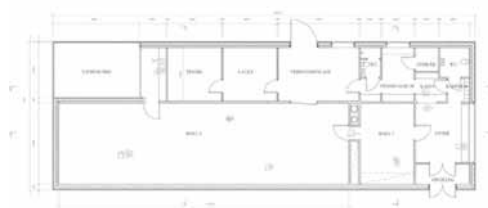
11 oktober

Studiebesök Opplandske Betong

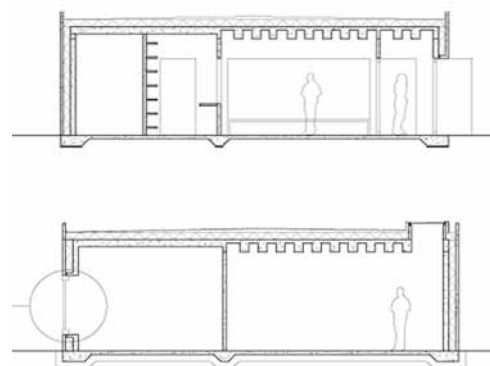
12 oktober

Hedmarksmuseet i Hamar (Fehn)

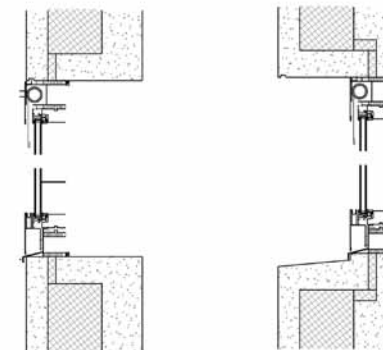
13 oktober

Förenkling

14 oktober

Genomritning

15 oktober

Detaljering

19 oktober

Mittkritik.

20 oktober

Markuskyrkan

Skogskyrkogården (Lewerentz, Asplund)

Stadsbiblioteket (Asplund)

21 oktober

Årsta Kyrka (J. Celsing) Filmhuset (P. Celsing),

Filmhuset (P. Celsing)

22 oktober

Östra kyrkogården Malmö (Lewerentz)

23 oktober

Studiebesök Pedersen Tegel

24 oktober

New Nordic på Louisiana

Besinstation (Jacobsen)

Belleveue (Jacobsen)

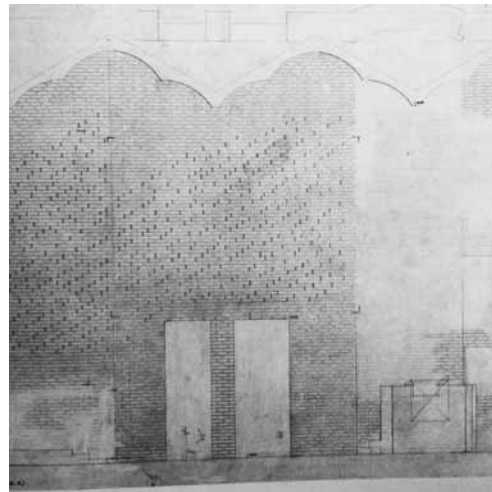

Klippan (Lewerentz)

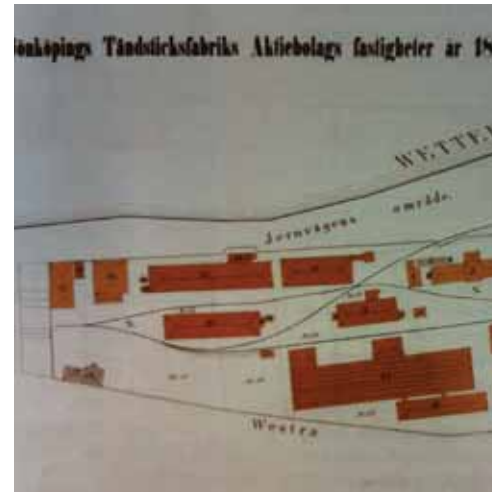
26 oktober

Beslut om John Bauer

29 oktober

Studier Lewerentz

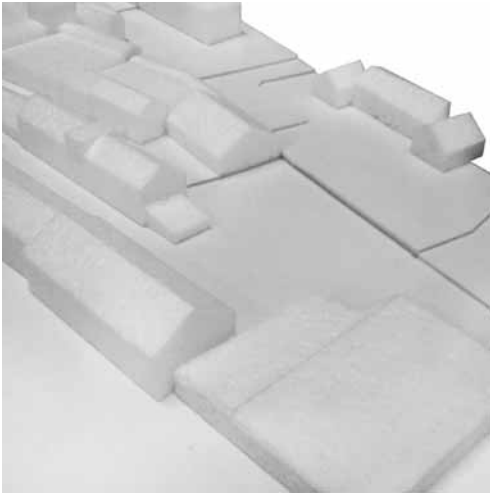
31 oktober

Besök Jönköping, öfte med Läns museet och stadsbyggnadskontoret

1 november

Val av site

2 november

Sitemodell

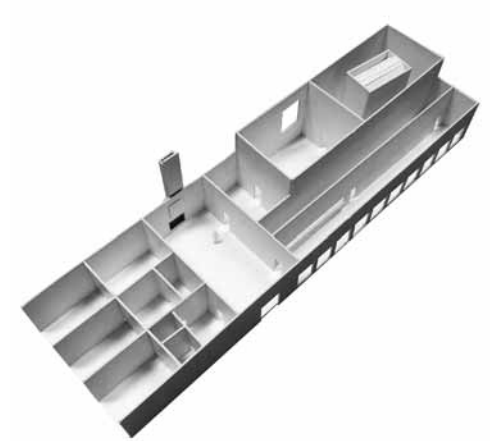

5 november

Skissstudier enplansbyggnad

Skissstudier enplansbyggnad

6 november

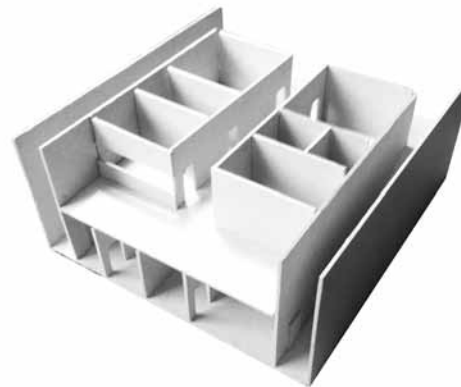
Skissstudier enplansbyggnad

Skissstudier enplansbyggnad

Skissstudier enplansbyggnad

7 november

Skissstudie flerplansbyggnad

Skissstudie flerplansbyggnad

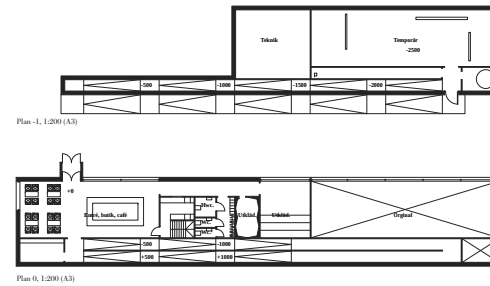

8 november

Skissstudie flerplansbyggnad

Skissstudie ramper

9 november

Skissförslag rampbyggnad

12 november

Förbandsskiss

STUDIEBESÖK NORDEN

PLATSER

SKOGSKAPELLET

Litet kapell på Skogskyrkogården. 1920, Gunnar Asplund.

I skogskyrkogården ligger det lilla skogskapellet. Längs vägen jag går på löper en betongmur. Mitt i muren finns en öppning in till gården muren omgärdar. När jag står mitt framför öppningen pekar en rak axel rakt mot ingången till skogskapellet. Det ligger därframme nere bland stammarna till de gamla tallarna. Tallarna som skjuter upp som enorma pelare mot himmelen. Det ser litet och anspråkslöst ut där det vilar bland dessa gamla träd. Ett stort tak vilar över byggnaden som är spegelsymmetrisk. Träden och naturen bryter symmetrin. En stor stam står rakt framför byggnaden. Kapellet har fått infoga sig mellan tallarna som om den fanns där på deras villkor. Ovan passagen finns skylten jag läst om kom

till efter att Asplunds egen son avlidit. "Idag du, imorgon jag".

Det vilar ett allvar över byggnaden med dess strikta geometri och tunga tak. Att träda igenom porten markerar tydligt entrén in till något annat än det som finns därutanför. Betongmuren avslutar en innergård i vilken kapellet ligger. Längre fram från muren väller vatten ut i en liten fontän. Det forsande vattnet dämpar de övriga ljuden och innesluter den lilla gården ytterligare från omvärlden. Kapellens tak skjuter ut en bit och vilar här på pelare. Det bildar en skyddad plats framför portarna. Kapellet är litet och när jag sträcker upp handen når jag lätt innetaket på platsen framför entrén. Porten i svart järn står öppen och inne i kapellet förbereds för en begravning. Utifrån syns inga fönster. Trots det

syns ett milt, diffust ljus därinifrån. Väl inne i byggnaden domineras utrymmet av en stor, vit kupol som legat dold under taket. I mitten är en rund öppning där dagsljuset kommer in. Kupolen bärs upp av pelare som står i ring i den enkla planen. I mitten av cirkeln under kupolen står en liten kista. En barnbegravning ska snart ta plats härinne. Kapellet är litet och intimt. Enkla stolar står i ring och de medverkande i ceremonierna ser in mot mitten och mot varandra. Stolarna står i två rader. Utsmyckningen är sparsam. Väggarna vita, golvet av hård natursten. När jag sträcker ut handen för att känna på reliefen hos en pelare, märker jag att den är slät. De räfflade ytorna är ditmålade. Rummet berör mig starkt. Jag har alldrig sett ett så litet begravningskapell tidigare. Det känns självklart med

sin enkla utformning. En fin plats att ta avsked på. Enkelt, litet men ändå på något vis storslaget. Jag tänker på begravningen som snart ska ta plats här. Det lilla barnet i kistan. Jag får känslan av att Asplund vill ta hand om dem som vistas i byggnaden. Att han har ritat byggnaden med stort allvar och omtanke.

Skogskapellet på skogskyrkogården är ingen stor byggnad. Desto större är den klarhet och tydlighet den visar i sin utformning. Det stora taket ger en tydlig omistlig karaktär och överraskar när man träder in i den ljusa interiören. Allt från omgivning ner till minsta detalj samspelar till en otroligt fin helhet hos Asplunds skogskapell. Det utstrålar en enkelhet och självklarhet där det vilar i den tysta skogen.

Portik till gården

Kapellet i skogen

Takljus i kupolen

Nyckelhål i porten

Pelare möter tak

Fontän utanför kapellet

UPPSTÅNDELSEKAPELLET

Kappell på skogskyrkogården. 1925, Sigurd Lewerenz.

En rak väg skär igenom hundratals meter av tät tallskog. Linjen som vägen bildar genom skogen pekar rakt på vad som ser ut att vara en tempelgavel långt därborta. Jag står på en liten kulle med utsikt över skogskyrkogården. Vägen som har tagit mig upp hit är densamma som därborta leder mot kapellet. Jag börjar gå nedför kullen i vägens riktning. Tempelgaveln är så långt borta att jag knappt märker hur jag kommer närmare när jag går genom skogspartiet. Det är en kylig höstmorgon med klart väder. Det luktar av tallbarr.

Nära byggnaden ser jag hur själva huskroppen står i 90 graders vinkel mot sin pampiga gavel. Det förundrar mig. En sådan lång axel har byggt upp en förväntan om hur byggnaden ska vara placerad. Verkligheten svarar inte alls mot den. Byggnaden borde ju ligga rakt

bakom längs den axel jag följt. Tempelportiken står framför byggnaden med ett litet glapp emellan. Den skiljer sig även genom att vara rikt ornamenterad. Byggnaden är stram, med orange slät puts. Ett tunt sadeltak svävar en liten bit ovan ytterväggarna. Den tunna takfoten sticker ut en liten bit och visar en konstruktion i trä. Det är en ganska liten byggnad men den är hög. Den vilar tigande här i skogen. Inga fönster ser man, bara den stora porten. Vid sidan av finns en samling mindre byggnader. Ett halvcirkelformat väntrum, en liten toalett i grovt tegel och en vaktmästarbyggnad för kistor och blommor. Det resliga kapellet i den lugna skogen ter sig som ett stort vilande väsen för mig. Ett stort monument i naturen som skjuter upp ur marken utan sockel. Mellan portiken och kapellet ser jag att gaveln står med en liten vinkel i förhållande till byggnaden. Varför har arkitekten velat ha det så?

Porten av järn är kall mot min hand och tar mig in i kapellet.

Rummet är långsmalt och högt. Kanske trettio meter långt och tio meter brett. Det är varmt härinne. Svarta skinnstolar står på rad på golvet, riktade mot ett litet altare borta i kortändan av rummet. Väggarna är gråa, golvet i vit mosaik med höljande svarta ränder. Uppe på högra långsidan av väggen sitter ett stort fönster. Genom det strälar solen in och kastar ett mönster på motstående sida och golv. Det är det ända ljusinsläppet. Akustiken är dämpad trots de raka väggarna och hårda materialen. Det är en intim känsla härinne med det vackra ljuset som sprids genom fönstret därframme. Valvformade spröjs bildar mönster i skuggorna. Här är stilla och tyst. En plats för vördnad och avsked.

Bakom mig i kortsidan av rummet sitter ännu en port genom en låg passage. Den leder ut igen och blicken möts av en

öppen sänka i naturen. Jag hör skogens ljud igen. Blåsten som viner i träden, ljudet från en gräsklippare långt borta och mina egna steg mot det knastrande gruset.

Uppståndelsekapellet är en otroligt fascinerande byggnad att besöka. Överraskande på många sätt. Förväntningar byggs upp för att sedan kullkastas genom hela vandringen. Precisionen i bygget är otrolig och den har åldrats sina snart 100 år med stor värdighet. Den ser i mina ögon rätt märklig ut med sin blandning av extrem stramhet och rik dekoration. Att besöka kapellet bjuder på många överraskningar och man frågar sig hela tiden hur Lewerenz tänkte. Frågorna kring byggnaden omger den med en mystik som ytterligare stärker upplevelsen av den.

Entré genom skogen

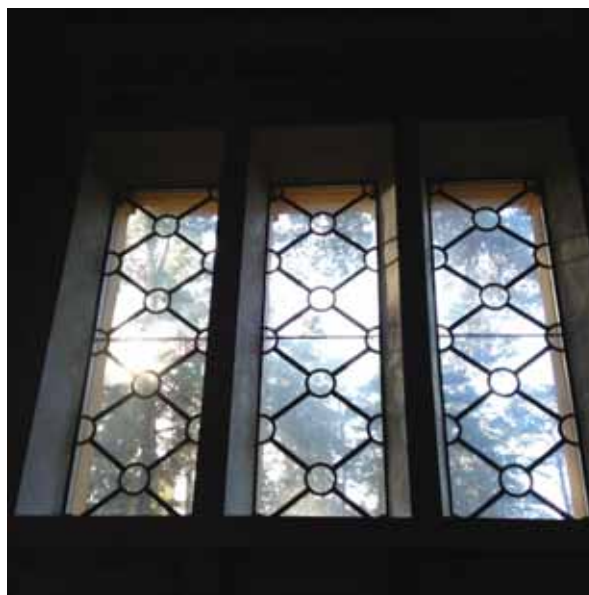
Tempelgavel möter byggnad

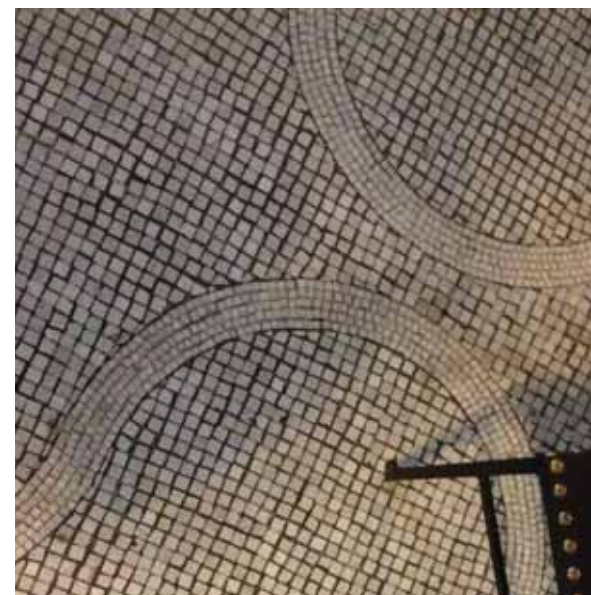
Port med kikhål

Interiör

Fönster

Golvmosaik

STOCKHOLMS STADSIBLIOTEK

Huvudbibliotek i Stockholm. Gunnar Asplund, 1928.

Från en trång buss en grå måndagseftermiddag kliver jag ut på Odengatan. Sveavägen är full av bilar och stockholmseftermiddagen full av människor. I korsningen ligger biblioteket på en plint av våningshögh plint som rymmer olika butiker. Huskroppen däruppe är lite vriden i förhållande till gatan. Cylindern i mitten har liksom fått biblioteket att snurra lite grand. Däruppe vilar det mot bakgrunden av ett grönt berg.

Genom plinten skär sig en trappa mot den höga huvudentren. Portiken ger intryck av att luta bakåt. Centralperspektivet jag ser när jag står nere i trappan får mig nästan att trilla bakåt. En rak axel skär sig in mot entren och vidare in genom byggnaden. Det är en monumental byggnad. De enkla volymerna och hieroglyfliknande reliefer i ett band runt fasaden

får mig att tänka på just pyramider.

Genom en svängdörr tar jag mig in. Entrerummet är en smal, hög och mörk passage i from av en trappa. Härifrån skymtar man det ljusa, cylindriska rummet som sticker upp genom på utsidan. Väggarna är svarta och utskuret ur betongen är reliefer från den grekiska mytologin. De framträder tydligt i ljuset nära den stora glasade entre öppningen och blir mer diffusa längre in i rummet. Öppningar i sidorna av trappan leder in till avdelningar i biblioteket. Axeln med det ljusa rummet i blickfånget nästan suger mig vidare uppför trappan. På nästa vilplan svänger trappor på varsin sida upp längs det runda rummets ytterväggar. Ovanför mig ser jag ett mellanrum mellan den fyrkantiga entrevolymen och det runda huvudrummet. Vilplanet ligger i ett glapp mellan de två olika delarna. Trappan skär sig vidare in mot mitten

av det centrala rummet. Här bryts axeln av det runda rummet utan riktning förutom uppåt. Jag slås av en enorm känsla av rymd i den stora bibliotekshallen. Tusentals böcker står längs väggarna. Ovan bokhyllorna är de vita väggarna vågmönstrade och högre upp står stora fönster i ring. Det gråa ljuset utifrån fyller rummet däruppför. Människor står på olika nivåer och letar efter böcker. Andra kommer upp ur trappan jag själv nyss gick i. Det rör sig överallt härinne.

Bokhyllorna är gjorda i mörkt trä med finsnickerier i mässing. På nära håll lägger jag märke till de omsorgsfullt konstruerade detaljerna. Mässingsintarsior i träet, Golvets betongytor med mönster av kvadrater och cirklar, marmorinlägg vid hyllorna.

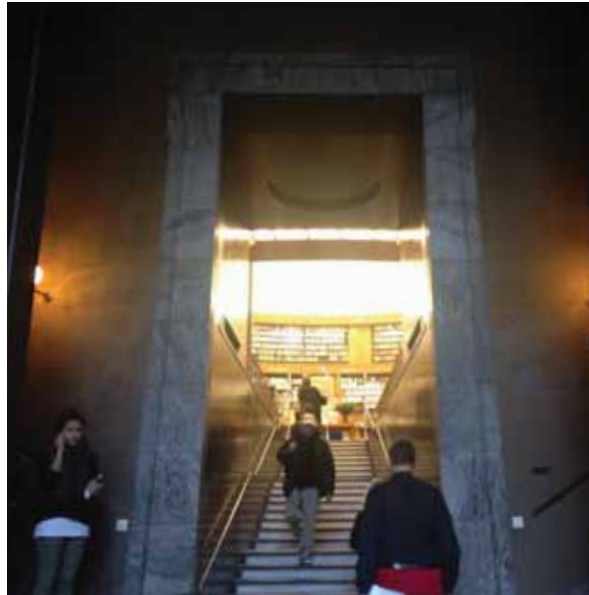
På motstående sidor om varandra är fyra öppningar ut ur cylindern. Tre leder vidare till andra avdelningar. En

är trappan jag kom från. Genom en av dessa passager kommer jag in på mitten av ett avlångt högt rum. Längs väggarna bokhyllor, högre upp vita väggar och fönsteröppningar. På rad står bord för läsning där besökare sitter böjda över sina böcker.

Gunnar Asplunds byggnad liknar ett palats. Jag påminns av Palladios villa rotunda. Monementalt i sin enkelhet och sina tydliga volymer. Kommer man närmare ser man dock att palatset är fullt av folk och öppet för vem som helst. Man märker den mänskliga skalan i de små detaljerna på nära håll. Palatset är till för att brukas och inte bara som representation. Det är ett bibliotek som nästan 100 år senare används flitigt och har blivit en självklar del av Stockholm. Entresekvensen är otroligt stark och rummen vackra i sig och tillsammans.

Huvudentrén

Vestibul

Mot stora hallen

Stora hallen

Relief

Dörrhandtag

Dricksvattenkran

Klocka

Sagorum

Facklitteratursal

Liten trapp

Utsmyckning i nisch

Petrikyrkan i Klippan

Kyrka i Klippan. 1966, Sigurd Lewerenz.

Vi har kört från Malmö tidigare på dagen och kommer fram till det lilla samhället Klippan i Skåne på eftermiddagen. Vi parkerar bilen i parken där kyrkan ska ligga och går längs en liten skyltad väg. Det första man ser av byggnaden är en sluten vägg i brunt tegel med en stor skorsten som växer ut ur väggen och sträcker sig mot himmelen. Byggnaden är låg och ligger i höstlövens grönska. Den lilla vägen fortsätter runt hörnet. Här ligger en liten grund damm med tegelbotten på vänstra sidan. Den slutna väggen fortsätter och bryts enbart av ett fåtal glasskivor som sitter klämda mot teglet. Det är fönster men man ser knappast in då de sitter högt och reflekterar himlen. Runt ytterligare ett hörn anar man ingången. Den ligger lite dold bakom en utstickande del på kyrkan. Dörren in är låg och gjort i svart, målat trä. Vapenhuset

innanför är en liten plats med välvt tak, också det av tegel, och några klädhängare. Det känns nästan som att ha klivit in i en gammal källare under mark. Dunkelt och tyst. En smal passage leder vidare. Jag kommer ut via ena hörnet och blickar ut över ett rum helt i tegel. Golv, väggar och flacka valv i taket. Kyrkorummet som möter mig är vidsträckt. Det breder ut sig horisontellt snarare än vertikalt som kyrkorum brukar. Rummet här inne liknar ett landskap. Golvet lutar en anings ner mot ett tegelaltare som liksom växer upp ur det. Bredvid mig delar sig tegelstenarna i en spricka fylld med vatten. Ovanför är en stor snäcka placerad. Från snäckan droppar vatten sakta ner i sprickan under. Det är dopfunten. Det luktar av stearin. Längs väggarna där framme brinner ljus i hållare av mässing. De kastar fladdrande skuggor mot de bruna grova väggarna. Återigen får

jag känslan av att vara djupt nere under jorden. Kyrkan liknar en gammal lagerlokal med sina låga valv i tegel och den stora öppna planen. Jag känner mig skyddad och gömd härinne. De få utblickar som finns sitter högt och genom dem syns bara himmel. Inga karmar och heller inga fönsterglas syns. Det dova ljuset inomhus ger inte några reflektioner i glasrutorna. Mitt i rummet står en stor rostig pelare som bär upp två enorma balkar. Det är konstruktionen som håller taket uppe. Den bildar ett stort kors på vilket tyngden vilar. Planen är helt öppen och alla delar av kyrkorummet är som objekt placerade på golvet. Från taket hänger lampor i formation över stolarna. De ser ut att sväva då man inte ser de mörka sladdarna mot det bruna tegelvalven. På andra punkter löper elinstallationerna öppet längs väggarna och bildar linjer och mönster. Att gå genom detta

landskap ger en trygg känsla. Ingen ser in. Det känns som att vistas i en hemlig lokal för ett slutet sällskap.

Lewerenz kyrka i klippan är en enorm prestation. Det märks att varenda liten tegelsten har fått sin tilltänkta placering. Omsorgen kring bygget lyser igenom i detaljerna, perfekt anpassade för att stärka upplevelsen av kyrkan. När man granskar kyrkan noga ser man hundratals små egenheter. De olika mönstren i golven, de olika förbanden i väggarna, de unika fönstren, toaletterna. Ingenting har gått Lewerenz förbi. Allt är konsekvent utfört av samma minutiösa arkitekt. Det är en Fantastisk byggnad både till sina detaljer men framför allt till den känsla som det stora kyrkorummet ger. En byggnad som överraskar och som har en alldeles unik känsla. En perfekt harmoni i sin helhet.

Spegeldamm

Fasad

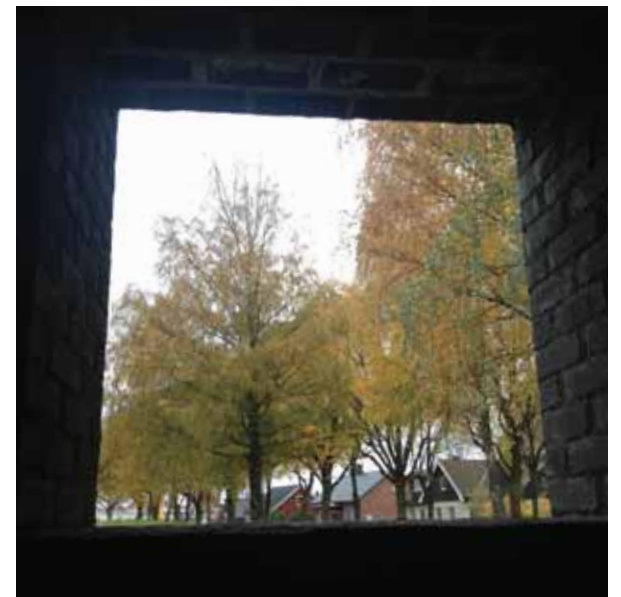
Fönsterdetalj

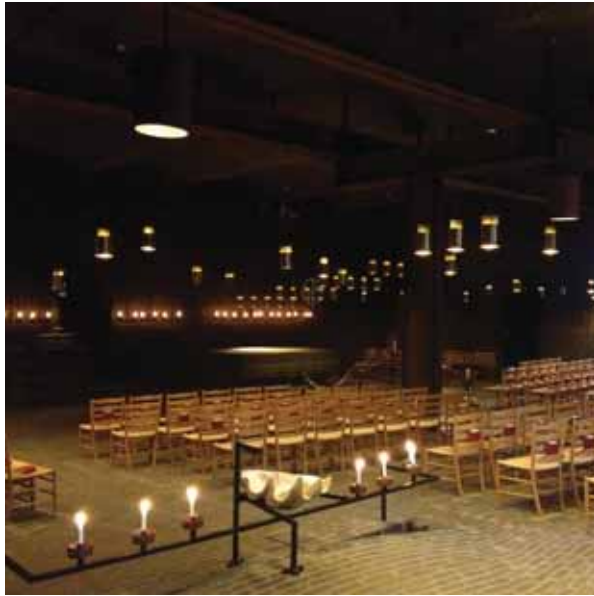
Entréparti med skylights

Tegelmönster

Fönsteröppning inifrån

Kyrkorum

Altare

Valv i tegel

Mönster i golv

Dörrhandtag

Skylights

HEDMARK MUSEUM

Museum i Hamar. 1979, Svere Fehn.

Det är en strålande kall höstdag. Vi har kört till Hamar i Norge och ska besöka Sverre Fehns Hedmark museum. Ett museum som visar hur folket i regionen en gång levde här. Vi kör ut på en grön halvö i staden. Därute på spetsen ligger det berömda museét. Utifrån är det anspråkslöst. Det är en renovering av en gammal medeltida ruin som också har varit en lada i senare tider. Byggnaden ser ut just som en enkel lada. Rödmålad träpanel på en sockel av natursten. Tak av tegel. Man anar spår av att något annat döljer sig därinne utifrån. Stora partier i taket är lagda med takpannor av glas. Öppningar i sockeln är glasade med tunna skivor glas direkt fästade i stenen. De kontrasterar med sin skarpa precision mot den grov stenen. Entrén är via en stor glasdörr in i strukturen. Här-

inne är det otempererat och det är kyligt i höstvädret. Ladans interiör genomkorsas av ramper i betong som tycks sväva i luften. Taket bärs upp av en träkonstruktion som vilar på träpelare friställda från väggarna. Från entrén går jag ut på en gårdsplan och påbörjar vandringen genom museét som går på dessa ramper. När jag rör mig här befinner jag mig ovan mark och inleder besöket som ska berättas hur folket i trakten tidigare levde här. På betongrampen befinner jag mig nu mitt i volymen som utgör museét. Den är försiktigt inplacerad bland de gamla ruinerna. Räckena är sammangjutna med rampen och brädformarna syns tydligt i den grova betongen. Det känns strävt att låta handen ta stöd mot dessa räcken.

Betong, glas och trä markerar tydligt tilläggen från det gamla. Sida vid sida befinner sig nytt och gammalt utan att

aldrig riktigt vidröra varandra. De nya delarna håller sig på avstånd från och visar respekt för de äldre. Dagsljus kommer in till mig genom takpannorna i glas i taket. Strukturen som bär upp taket är rytmiskt placerad med jämna mellanrum och skiljer sig från betongramperna som löper fritt genom byggnaden. Långa siktlinjer och axlar leder min blick fram längs den utstakade vandringen. Jag möter utställningsobjekt på vägen. Fast placerade i ställningar av järn och glas kommer stora vagnar och verktyg. Jag rör mig framåt och utställningen passerar mig. Material är utplacerat på sina bestämda platser fastmonterat i byggnaden. När jag tittar nog ser jag att infästningsanordningarna har individuella lösningar för varenda objekt. De långa siktlinjerna tar mig genom mörka partier mot ljusare delar. Alltid ser jag ett bestämt mål på min

vandring framför mig. Det känns nästan som att museét självt passerar mig och jag står passiv still. Så tydlig och stark är riktningarna och vägen genom byggnaden. När jag tillslut kommer tillbaka där jag började har byggnaden lett mig genom sig och visat upp sin utställning.

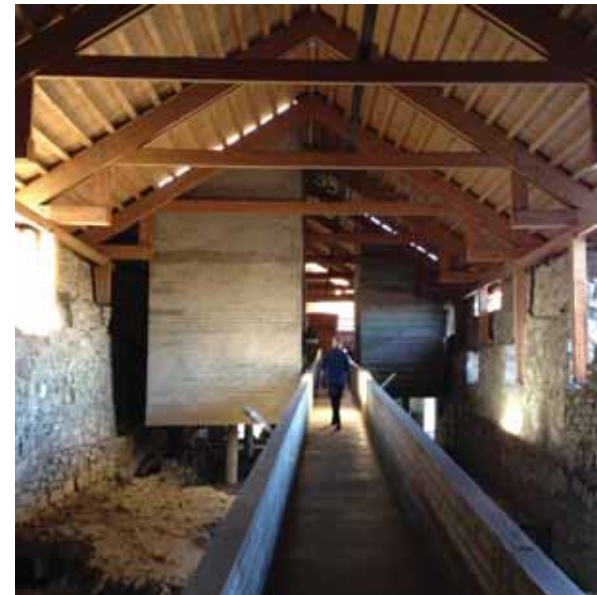
Sverre Fehns Hedmark museum har ett anspråkslöst yttre som knappt avslöjar den inre värld det döljer. En enkel ladbyggnad ter den sig som. Inuti är den så precist och noggrannt utformad att man som besökare utsätter sig för den nästan som en film. Man leds genom den och utställningen passerar. Väl tillbaka och utanför styr man sin egen vandring igen. Det man just har varit med om har varit en vandring genom nivåer, rumsligheter, mörker, ljus, materialitet, historia och nutid.

Huvudentré

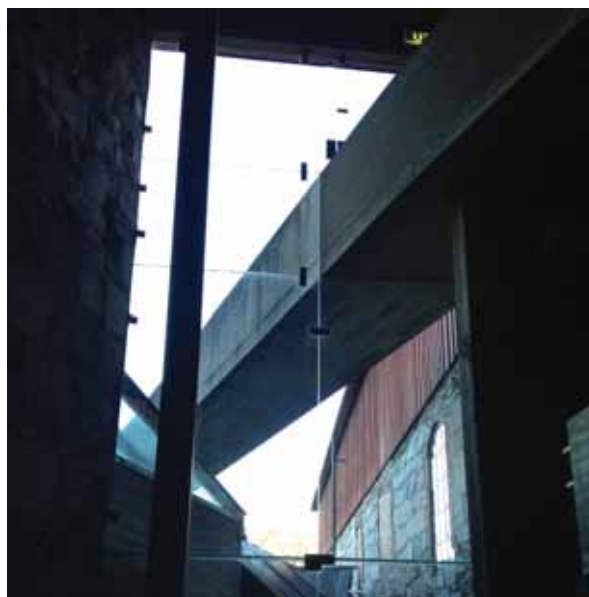
Början av vandringen

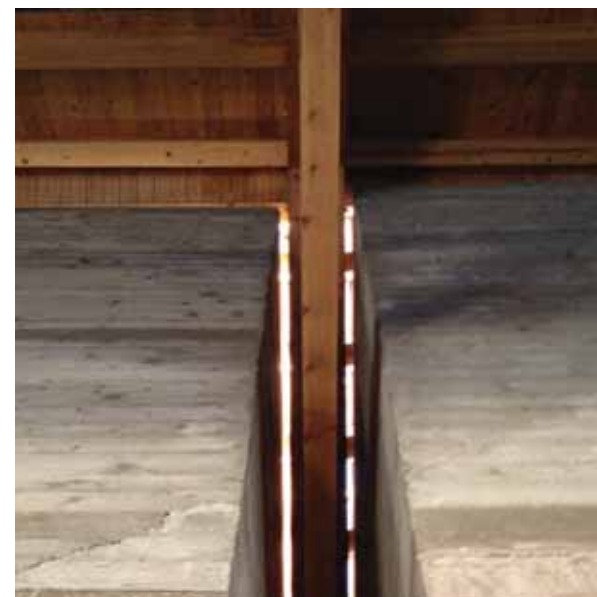
Ramp genom byggnaden

Betongtrappa

Ramp in i byggnaden

Betongboxar, trätak

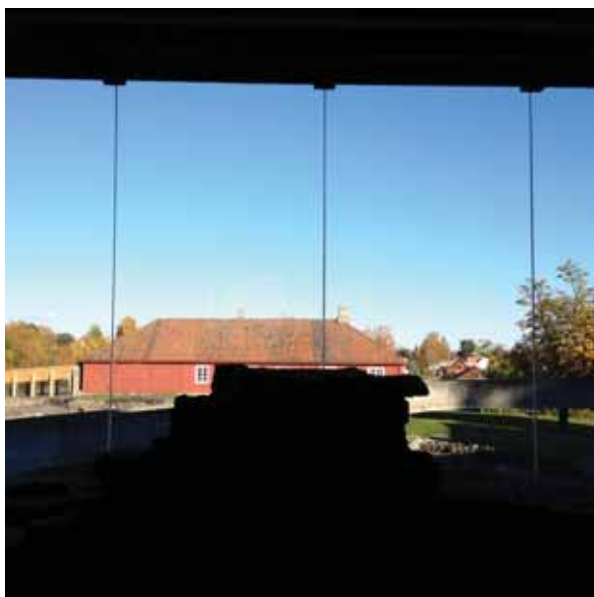
Takpannor av glas

Siktlinje genom mörker mot ljus

Nytt möter gammalt

Utsikt

Innertak

Takstol

ÅRSTA KYRKA

Kyrktillbyggnad till församlingshem i tegel. Johan Celsing, 2011.

Jag kliver av bussen på hållplatsen Årsta torg. Ett 50-talstorg i en 50-talsförort. Skalan är liten med en- till trevåningshus runt det lilla torget. Tvärs över gatan slingrar sig naturen fram ända till trottoaren. Mellan husen kikar en bergknalle och några tallar fram. Där bakom, lite högre upp skymtar Årsta kyrka. En box i mörkrött tegel med taket som en mössa i betong. Den påminner på håll om en femtio- eller sextiotalskyrka. Tegel och enkla former. Betongtaket och de stora fönstertyorna avslöjar att den är ny.

En asfaltsväg leder up på den lilla höjden, in till entren. Den gamla och nya byggnaden är sammanlänkade med ett betongtak och en inglasad hall därunder. Dörrarna in i entren är renoverade gamla dörrar i trä och glas. Inne i glashallen ser jag skogen, tvärs igenom, på andra si-

dan. Tallar och mossor. Till höger om mig ligger kyrkan och till vänster det gamla församlingshemmet. Genom en mörk passage i tegel anar jag den ljusa interiören från kyrkan. Det är tyst och stilla.

Kyrkrummet är högt och ljust, kubiskt i sin volym. Det är ett lugnt ljus som kommer in från stora höga fönster. Golvet är i obehandlat, ljusbrunt tegel i kontrast till de vita tegelväggarna. Det finns en intimitet och trygghet här. Det är högt, men inte skrämmande högt. Stort, men inte alltför stort som det kan vara i vissa rum där man känner sig alldeles liten. Skalan känns mänsklig. Runt väggarna löper en inbyggd bänk i tegel. När jag kommer närmare och sätter mig ner känner jag det glatta vitglaserade teglet mot min hand. Det är lent och skönt att ta på. Högre upp på väggarna övergår behandlingen till vitslammad. Den matta slammade färgen bryter ljuset och gör

det diffust, inte skarpt. Högre upp vilar betongtaket på balkar som löper i ore-gelbundna vinklar tvärs över taket. Ett oväntat inslag i en annars väldigt strikt miljö. Balkarna i betong löser upp allvaret i rummet som på något vis känns mer tillåtande. Avvikelse tillåts i den här miljön, som är så minituöst planerad in till minsta tegelsten. Från innertaket gapar tusentals små hål ner genom betongen. Hål som också finns i de lägre delarna av väggen. Akustiken är dämpad och när jag går dämpas ljudet av mina steg. När jag blundar och går känns det som att jag rör mig i ett ganska litet rum.

På golvet står bänkar av trä fritt placerade i riktning mot altaret. Väggarna, golvet och taket bildar en stark enhet i sin kubiska volym. I volymen står bänkarna inställda men kan tas bort. Rummet i sig är kärnan här.

Låga öppningar i väggarna leder ut

till andra delar av byggnaden. Genom en sådan passage når jag ett litet mörkt rum i obehandlat tegel. Ett kapell. Här finns inga utblickar. Ett dramatsikt överljus i längs ena väggen fångar blicken. Det är ett intimt rum med nakna väggar och dunkelt ljus. Teglets struktur och färg syns tydligt i släpljuset mot den ena väggen. Här är ett litet mörkt krypin där man kan vara för sig själv. Kontrasten är stor mot det stora, öppna, ljusa kyrkrummet bredvid. Ett rum för samvaro.

Årsta kyrka är en byggnad utförd med stor omsorg. Noggrann och inlevelsefull. Väldigt enkel i sina volymer och sitt program men komplex i sin detaljering. Helhetsintrycket när jag lämnar byggnaden är att allt är på sin plats. Genomtänkt och byggt för dem som ska vistas i kyrkan. Lager på lager av tankar om hur livet i byggnaden kommer se ut.

Kyrkan på kullen

Möte med mark

Entré till kyrkorum

Infästning fönster

Höga fönster

Kyrkorum

Tak med ljuddämpning

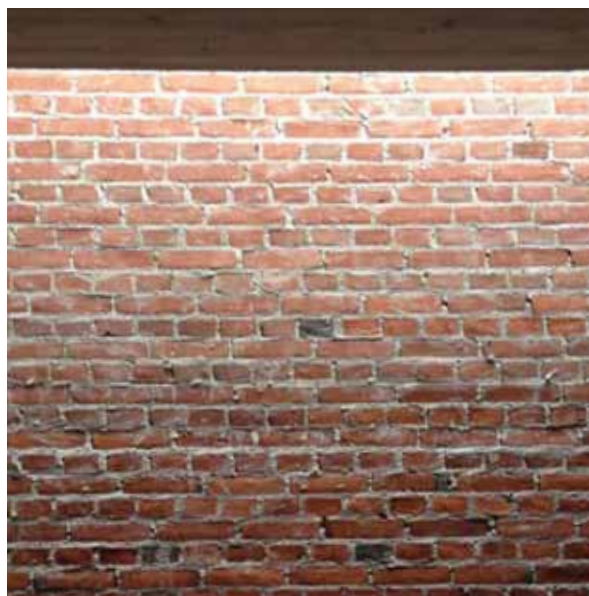
Ljuddämpande tegel

Sidokapell

Sidokapell - kyrkorum

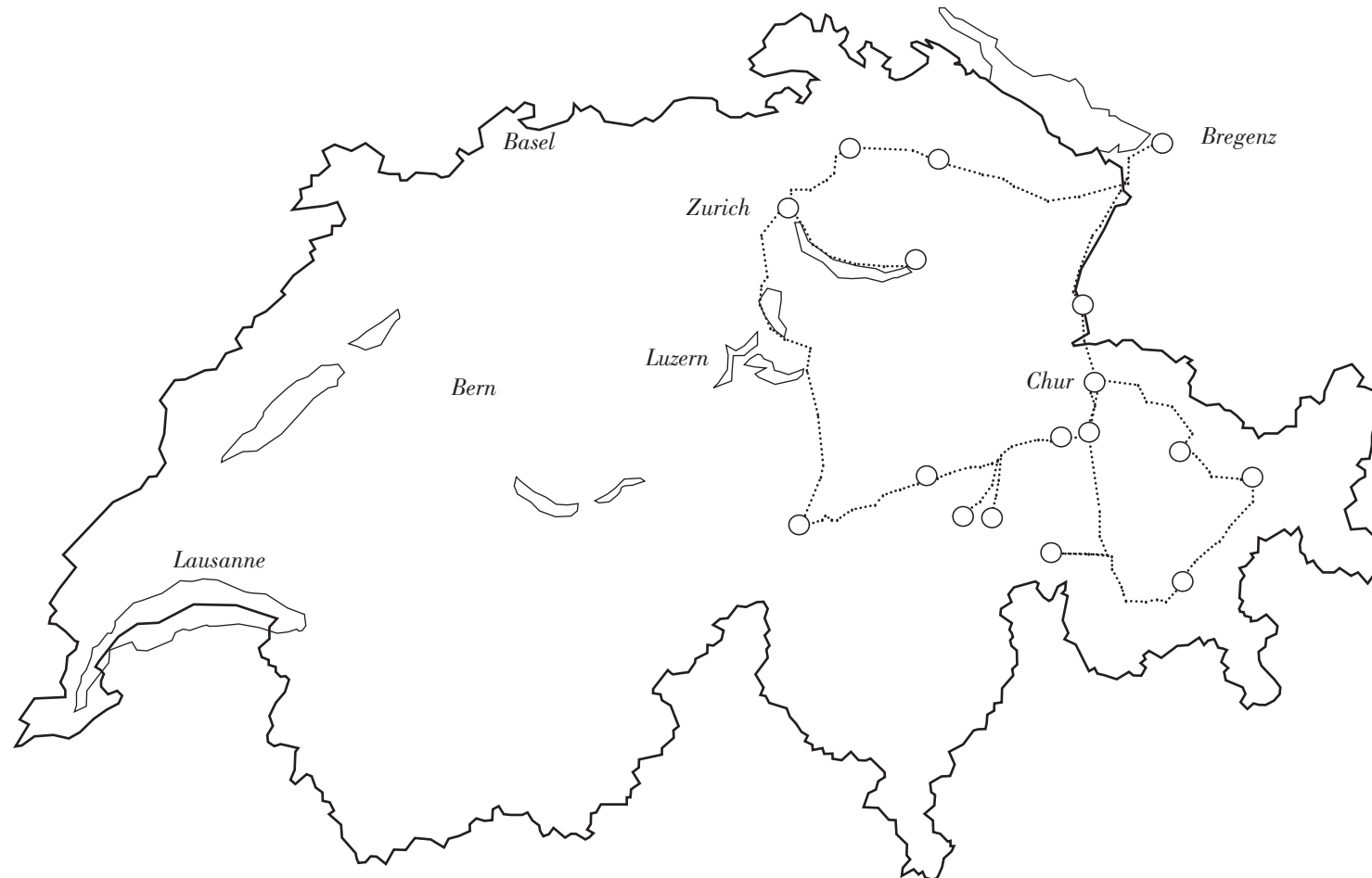
Takljus

Dopfunt

STUDIERESA SCHWEIZ

FÄRDVÄG

KUNSTHAUS BREGENZ

Konsthall i betong, stål och glas. Peter Zumthor 1997. Bregenz.
“He is not dead yet, but he is very sick. He has cancer.”

Helt plötsligt känns hela resan lite kusligare. Som att vi följer i den döende mästarens fotspår.

När jag närmar mig byggnaden är jag så fokuserad på att ta mig in för att få så mycket tid som möjligt inuti innan stängning. Vi är en och en halv timme efter vår beräknade ankomst och ganska stressade. Jag lägger ändå märke till de långsmala handtagen på de tunna glasdörrarna när jag går in. Väl inne möts jag av en enorm hall med lysande väggar i diffust dagsljus. Profilerna som bär de opaka glasskivorna ramar in dagsljuset som flödar in genom ytterväggarna. Man ser diffust konstruktionen bakom glasskivorna och hur den suddas ut ju längre bort från väggarna den kommer.

Som att hela byggnaden vore nedsänkt i mjölk. Det är högt, högt i tak och ekar. Betongtaket ovan mig svävar på de enda väggar som står inställda i rummet. Det vidrör inte ens fasaden. Betong, terazzo, glas. Det känns som om man har tagits till en helt annan plats. Avskuren från omvärlden. Den enda utblicken man får är genom vindfångets klarglasade dörrar. Det känns som att allt är på sin plats härinne. Ett perfekt mikrokosmos. Lamporna som hänger ner från taket, de bärande betongväggarna, den lilla dörren till nödutgången. Det är lite som att vara inuti en tavla.

Jag rör mig in genom ett hål skuret i den ena tunga, bärande väggen. Uppför en trappa där det böljar ett innertak i glas upplyst av dagsljus. Jag går uppåt längs den stora väggen jag just tagit mig igenom, mot en annan yta av betong. När jag är uppe rundar jag hörnet och slås av

en enorm känsla av rymd uppåt. Innertaket är klätt av rektangulära glasskivor där det strömmar in diffust, skugglöst dagsljus. Det känns som att bakom glaset ligger himmeln bar. Man skulle kunna plocka bort en glasskiva och se rätt upp i skyn. Känslan överraskar mig. Jag vet ju att jag befinner mig på andra våningen i en byggnad som har fyra. Stålkamrorna som håller glaset på plats bildar perfekta linjer som leder blicken längs taket tvärs över rummet. Ljuset i taket skiftar något när jag står här. Moln som passerar på himmelen ovanför får ljuset att skifta och det känns som att de svävar däruppe bara bakom glastaket. Ytterligare en våning upp är rummet nästan identisk och samma känsla infinner sig igen. På fjärde våningen sätter jag mig ner på en soffpall och jag känner att jag har vandrat långt in i något annat än det som fanns där ute. Det känns som att jag är innesluten i en

ljus annan dimension.

Väl ute igen ser jag upp längs den stora fasaden som nästan hypnotiserar mig med sina återkommande element. De skiftar i nyans mot den grå himmelen däruppe. Glaset är lent mot min hand när jag stryker den längs fasaden.

Såhär i efterhand när jag har lämnat konsthallen känns det som om att alla sinnesintryck har samspelat till en perfekt helhet. Utförandet och presisionen var mästerlig. Men det kändes som att det var så mycket mer än bara det som spelade in. Proportionerna materialvalen och kulörterna. Känslan och ljudet. Det var snarare hur alla delar av byggnaden hörde ihop som gjorde ett starkt intryck. Man kan likna det vid ett perfekt ackord på en välstämd gitarr. Harmoni. Så kallas det ju faktiskt både inom musiken och andra fält. En känsla av helhet.

Nödutgång

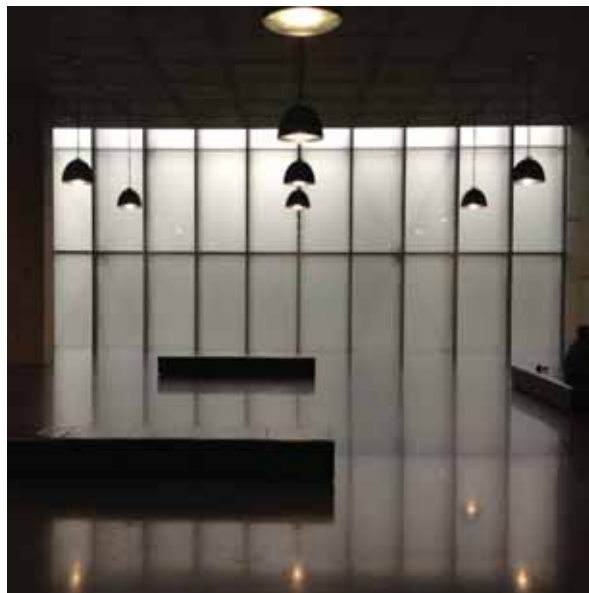
Fasad

Huvudentré

Fasad, infästning

Foajé

Fönsterprofil

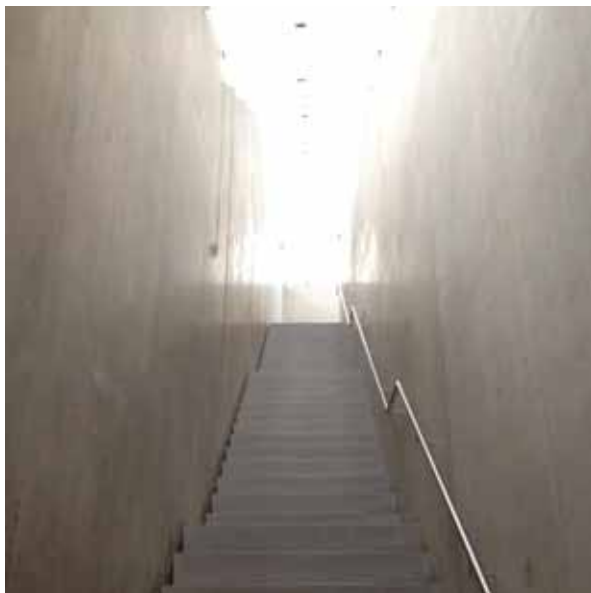
Fog från gjutform, innertak

Nödutgång

Port, trapphus

Trapphus

Utställningshall

Utställningshall

CHAPEL OF ST BENEDICT

Kapell i trä. Peter Zumthor 1989. St Benedikt.

Små vägar som klättrar sig uppåt. Gröna dalar och klämtande från koskällor i dalen. Husen här i Schweiz ligger på de mest omöjliga ställen. Allt lutar. Vår parkering är en sluttande grusplätt. Jag går den sista biten genom en liten by, för liten för att egentligen kallas by. Bara några få hus. Ovanför denna lilla skara fåbodar och bostadshus vilar Peter Zumthors kapell. Den påminner om ett slags djur med sin rundade fasad som en mage klädd i små, små spån av trä. Slät, nästan som en päls. Eller kanske liknar den en båt, med bogen mot dalen. Högst upp under taket som sticker ut som en liten skärm, sitter ett fönsterband som ögon som överblickar den lilla byn. Kapellet har slagit sig vakande till ro häruppe. På närmare håll urskiljer sig, de av solen

och regnet, åldrade träspånen var för sig. De är bruna med svartnade kanter. Mot basen av byggnaden har regnet gjort dem nästan vita och färglösa. Bredvid kapellet porlar en liten fontän i en trästock. Stocken är formad som en kista och strax bredvid står en bänk i trä. En trappa av betong skjuter upp ur marken mot den grusväg jag går på. Ur fasaden sträcker sig entren. Som en liten arm från den större volymen. Den möter trappan men inte riktigt hela vägen fram. Mellan betongen och träet är ett litet mellanrum. Porten är av trä, med ett handtag i snidat järn. Jag öppnar dörren och kliver in i kapellet i trä. Kliver in till insidan av trävarelsen som vilar i backen. Golvet knarrar under mina fötter. Träpelare skjuter upp längs innerväggarna och möter varandra i en skelettliknande takstolskonstruktion. De nuddar inte väggen bakom. På rad yf-

ter de upp taket över mig. Från de höga fönstren strömmar ljuset in. Det reflekteras i de silvermålade väggarna bakom pelarna. Här inne finns inga utblickar. Bara mot himmelen där ute. Rummet är litet och intimt. Planen är droppformad med träbänkar på rad riktad mot den trubbiga sidan av droppen. Balkarna i taket är avsmalnande mot pelarna som möter dem. Omsorgsfullt utformade av snickarnas händer. Det känns som att vara inuti ett djur med träskellet. Inte uppslukad. Skyddad. Jag kommer att tänka på Jona och valen. Jona som blev svalt av en val och i tre dagar därinne bad till Gud. Härinne är ett rum för att vända sig inåt. Ett stilla, ljust och intimt rum i trä.

Peter Zumthors kapell är en vacker träskulptur placerad ovan den lilla byn St Benedikt. Den är mödosamt konstru-

erad av sina hantverkare med minutiös detaljering. Mer liknande ett gesällprov för en möbelsnickare än en byggnad. Alla delar är ammanfogade till perfektion. Ingenting är lämnat åt slumpen. Innan Zumthor blev arkitekt arbetade han som skåpmakare. I kapellet syns en detaljeringsgrad och omsorg som liknar den hos ett finsnickeri. På sina 23 år har byggnaden åldrats med stor värdighet. Fasaderna har skiftat i färg efter vädersträckens riktning. Dörrens beslag är mörkbruna av rost och golvet slitet där fötter trampat. Omsorgen känns när man ser på byggnaden och när man vistas i den. Den ger en trygg omhändertagande känsla. En känsla av att vara omfamnad av någon som bryr sig. Inte nödvändigtvis en religiös känsla. Mer en känsla av andras omsorg som sprider sig från byggnaden till mig.

St Benedicts kapell

Träspån i fasad

Möte med mark

Takfot

Handtag

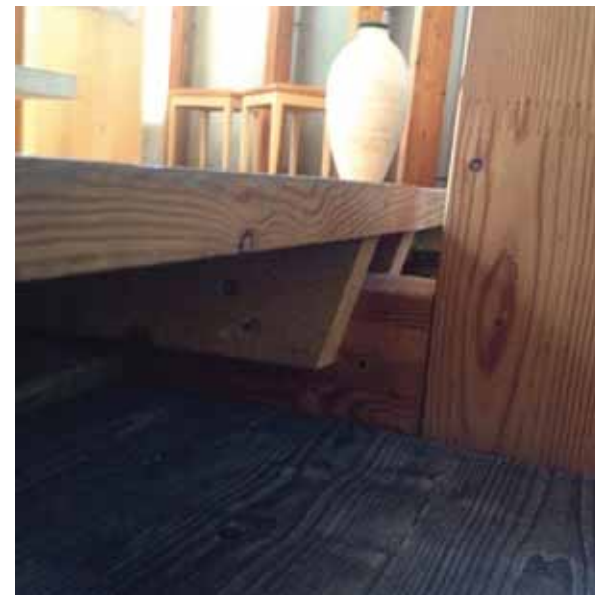
Trappan in

Interiör

Bakre del

Innergolv

Takstolar

Fönster med solavskärmning

Friställda pelare

PLANTAHOF AUDITORIUM

Auditorium i betong. Valerio Olgiati 2010. Landquart.

Alla bilder jag har sett innan är på byggnaden isolerad från sin omgivning. Jag vet inte hur den kommer att se ut tillsammans med en kontext. Vi har ställt oss på en parkering strax utanför den lilla staden Landquart. I en grönskande dal med massiva bergsväggar runt omkring oss. Topparna på bergen är vita av snö.

Jag möter byggnaden bakifrån med ett stort glänsande tak av aluminium. Under det skymtar en gråblåliknande betongyta. Närmare lägger jag märke till hur vattenavrinningen sker via grova gråa stålprofiler fastspända i väggen. Även fönsterglasen man ser är spända på utsidan med grova profiler i gråmålat stål. Det är grov detaljering mot mörk betong. När

jag rundar hörnet av auditoriet ser jag upp längs en enorm vägg i ren betong. En stötta håller emot väggen som nästan ser ut att vara på väg att falla. Byggnaden ramar in en stenlagd plats tillsammans med två andra volymer. Det blir nästan som en kub av luft på det lilla torget. Väggen av auditoriet känns så hög. Det är en mörk byggnad med en tydlig form och den känns mystisk och nästan hotfull. Som en slags sagobyggnad från en framtida dystopi. Den har något som känns tilldragande över sig. En vilande energi.

Jag lyckas ta mig in i matsalen till skolan och via den in i Auditoriet. Här vilar allt i ett halvdunkel. De två låga motstående fönstren som ligger Borta vid kortändan är de enda ljuskällorna.

Stora balkar i betong korsar utrymmet och den mystiska känsla jag kände ut-
anför förstärks härinne. Uppåt ser man hur taknocken försvinner helt i dunklet. Pelarna kastar diffusa skuggor längs betongväggarna som sprids ut för att till slut helt uppslukas av mörker. Det är varmt och dunkelt härinne. Det känns nästan som att ha hamnat i maskinrummet på ett skepp från en bortglömd civilisation. Här råder en gåtfull atmosfär med överdimensionerade pelare i betong som korsar rummet, ett dunkelt sken och mörk betong. Mellan balkar och pelare svävar installationerna. Lysrör och en skena med projektor och spotlights. De riktar blicken tvärs genom rummet bort mot kortändan där ljuset kommer in. Den svävande belysningen ser ut att trotsa

tyngdlagen och balken som skjuter ut 90 grader från det lutande taket samspelar till att skapa en förvirring över vad som egentligen är upp och ner. Det är som att se på något tyngdlöst där jordens fysiska lagar inte längre gäller. Inuti ett rymdskepp.

Olgiatis aula är vacker och känns som något främmande. Den har en gåtfull lockande mystik över sig. Ett lugn vilar över den men det känns som att den besitter en slumrande kraft. Kanske kan det vara den lilla pelaren mot den enorma väggen som får mig att känna så. Det har varit en stark upplevelse att besöka Plantahof auditorium. Som att se och uppleva något från en annan, främmande civilisation.

Fasad i betong

Stödben

Vattenavrinning

Fönsterprofil

Interiör

Interiör

HOSPIZIO ST GOTTHARD

Hotell med putsfasad och massivträinteriör. Miller/Meranta, 2009. St Gotthard pass.

Mellan två alptoppar i södra Schweiz löper en gammal farled. Det blir så mycket snö på vintern att vägen stängs av under halva året. Här, på 2200 meters höjd över havet, ligger St Gotthards pass. På platsen står några få gamla byggnader vid en liten sjö. Utsikten åt bägge håll i passet är storslagen. Karga berg med snö. Ett månlandskap som vägen som skär igenom.

Vi har kört hit på kvällen och det är skymning. När jag kliver ur bilen slår en isande vind emot mig. Det är nollgradigt ute och vinden biter i kinderna. Jag är trött efter dagens alla studiebesök och vill sova. Skymningsljuset färgar omgivningen i en blåaktig ton. Mot horisonten tecknar sig en liten skara byggnader. Jag

känner igen hotellet vi ska sova i med sin karaktäristiska form. Det lyser från en av takkuporna. Det ser ut som en målning. Den dramatiska naturen, byggnadens stora blytak och den putsade fasaden är målade med färger från samma palett. Blyet skiftar i gråblå toner precis som de omgivande bergen. Jag vet att hotellet som det ser ut idag är resultatet av en omgående renovering med tillbyggnad av en extra våning och ett nytt tak. Ändå kan jag inte se vart skillnaden mellan det gamla och det nya går. Inte ens på nära håll, precis utanför, ser jag skillnad på nytt och gammalt. Dörren in är en tung, rostig gammal järndörr med kraftiga beslag. När jag öppnar den glider den lätt upp med hjälp av en liten pneumatisk anordning infogad på andra sidan. Insidan är också den putsad. En finare puts i en ljusare ton. Första våningens golv

är ett gammalt golv i sten. Trappstegen upp är nötta av många fotsteg. Det känns som att gå i en gammal borg. På stegen i nästa trapp, upp till den andra våningen, ligger ljusa trästeg. Väl uppe är även golvet klätt på samma sätt. En oregelbunden korridor går tvärs igenom huskroppen. På varsin sida ett fönster i djupa nischer. Dörrar i trä till hotellrum vänder sig ut mot korridoren. På golvet bredvid ligger brickor i svart järn, varpå vilka det står skor till hotellgäster. Rumet som jag skall sova i inatt är klätt i breda plankor av trä. Fint virke med få kvisthål. Golvet är skönt och varmt mot mina fötter utan skor. På närmare håll lägger jag märke till att inga skruvar eller spikar syns i varken tak, väggar eller golv. Möblerna och sängarna i rumet är också de av trä. Ljust och obehandlat som resten av rummet. Fönstren är gamla, med spröjs. Smi-

desjärnsanordningar och grova gångjärn. De ligger där i sina djupa nischer av trä och stirrar ut mot natthimlen som har blivit svart med vita stjärnor. Jag klär av mig och kryper ner under det tjocka duntäcket. Sluter ögonen och somnar.

Hospizio St Gotthard är en byggnad där nytt och gammalt smälter ihop. Renoveringen gör inte sken från utsidan av att vara ny. En gammal metod med blytak har använts. Samma puts som originaldelen hade används på tillägget. Inuti möts det gamla och nya på samma villkor. Stengolvet i original som övergår till ljust trä. Det är det som imponerar på mig. Hur fint anpassad renoveringen och tillbyggnaden är till sin kontext. Att man blir tvungen att se på byggnaden som en helhet. Inte som en gammal och ny del. Bägge delar är sammanflätade till en vacker byggnad i en makalös omgivning.

Blytak och puts

Fönsternisch

Sovnish

Blytak

Solkatt i korridor

Exteriör

PASPELS SCHULE

Skola i betong. Valerio Olgiati 1998. Paspels.

Vi har kört upp på ena bergsväggen av en grönskande dal till en liten liten by. Solen strålar och det är varmt. Marken är täckt av odlingsfält med frodigt gräs. Där på det sluttande fältet reser sig en betongkub med lutande tak. Solen reflekteras i de mörka fönstren och gnistrar till i fönsterkarmarna av mässing. Skolan ser ut att ha skjutit upp ur odlingsfältet som en svamp.

Jag kliver ur bilen på asfaltsparkeringsbredvid och möts av skolungdomar på väg hem under den långa lunchrasten. Skolan står tom.

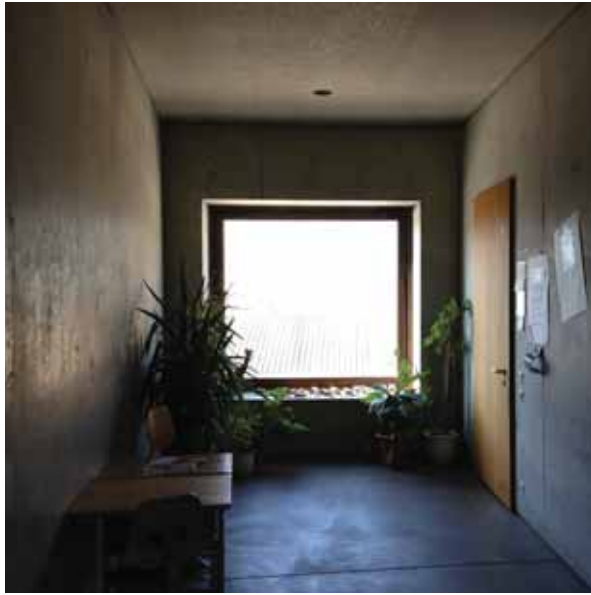
Två stora dörrar i glas och mässing leder in till en hall i grå betong. En trappa möter blicken och man ser hur ljus från ett fönster på övervåningen sköljer ner över betongen. Här är en värld av betong. Golv, väggar och tak. Inga synliga installationer. Bara betong.

Det enda som bryter av är stora dörrarna av trä som vilar utanpå innerväggarna. På nästa våningsplan möter blicken den gröna bergsväggen genom ett brett fönster. Jag ser de snöklädda bergstopparna högt där uppe. Korridorer som slutar med utblickar genom stora fönster ligger som ett kors i planen. Väggarna är skeva och bildar ett oregelbundet mellanrum mellan i betongvärlden. Känslan av att vara i ett emellan är påtaglig. Emellan de olika klassrummen som liggerplacerade i varje hörn. På det översta planet följer volymen det lutande yttre taket och rummet nästan lyfter med en imponerande takhöjd. Här är systemet detsamma som på våningarna under. En korridor med utblickar åt fyra håll och fyra rum placerade i varsitt hörn. Vinklarna på innerväggarna är vridna en aning i förhållande till dem på våningen under. Det är andra utblickar här. Skolan är tom sånär som på ett par elever som sitter häruppe och

diskuterar i ett av rummen. Deras röster ekar ut i korridorerna och hörs tydligt. I övrigt är det helt tyst.

Jag går fram till en dörr och vrider provande om handtaget. Det är öppet. Den stora massiva trädörren vrids upp på sina gångjärn. Jag känner tyngden i den. Inuti överraskas jag av ett varmt ljus från stora fönster och en miljö helt klädd i trä. Det sitter bilder på väggarna och står undervisningsmedel framme överallt. Det känns som en bebodd miljö. Kontrasten är stor mot de kala betongkorridorerna. Utifrån är livet i klassrummen helt dolt. Inga fönster in och inget ljud hörs ut genom de tunga dörrarna. Kontrasten är stor. Det känns som att komma in i ett varmt krypin från en sval grotta. Här är omgivningen mer bekant med sina bänkar, sin tavla och kateder. En tryggare värld. Mer som vilket klassrum som helst. Ett sådant jag själv blivit undervisad i.

Skolan upplevs som monumental. En enkel ide med spännande utrymmen. Stora tunga väggar i betong och vackra fönster i mässing. Monumetaliteten bryts i de mindre, träklädda klassrummen. Kontrasten mellan de oregelbundna korridorerna i betong och de typiska klassrummen i trä är det jag har påverkats starkast av. Jag undrar däremot hur det känns att ha sina raster i dessa ekande utrymmen utan platser att sitta på. Jag skulle inte vilja undervisa i ett klassrum där jag alldrig kan ha dörren öppen på grund av ekande ljud i hallen. Olgiati har varit kompromisslös med sin ide. En stark och vacker ide. Men kanske inte tillräckligt inkännande för en skola. Jag saknar de små detaljerna som gör varje våning specifik. Jag ser inte inlevelsen i projektet och undrar för vilket ändamål den egentligen är ritad.

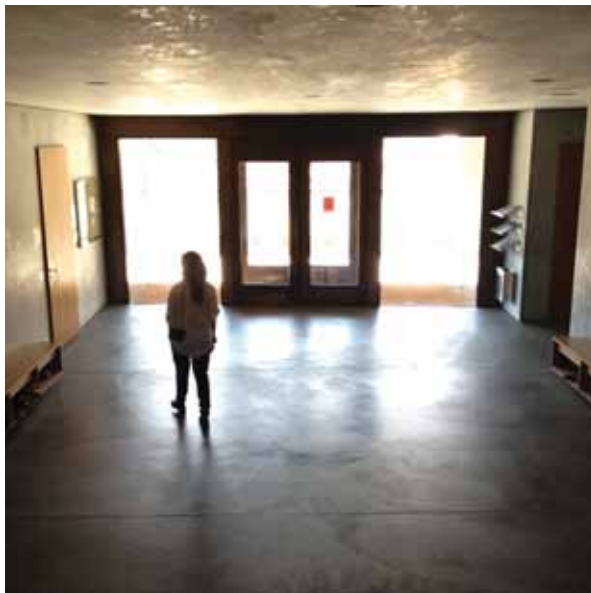
Korridor

Trappa

Exteriör

Entréhall

Klassrum

Uppehållsrum

THERME VALS

Spa i sten. Peter Zumthor 1996. Vals.

Efter en hisnande resa på slingrande serpentinvägar kommer vi fram till den lilla gröna dalen Vals. Stora hotell från 60-talet står i sluttningarna. Hotell som nu är fullbokade av gäster till Peter Zumthors spabyggnad. Therme Vals har jag sett på bild tusen gånger innan. Förväntningarna är höga. Det jag har sett av byggnaden har visat perfektion. Jag vill inte hitta några fel när jag går in. Det här är min idealbild av arkitektur. Nu ska jag uppleva den på riktigt.

När jag går uppför backen till hotellet som leder till badet har jag svårt att hitta entren. Den är upplyst av en blå neonskylt och ligger under en ramp. Jag går in genom en glasdörr och kommer till en reception i en svart korridor. Jag får en handduk och blir visad vidare. Där korridoren slutar kliver jag in i ett rum av grå sten. Det står två spårrar i mässing

på golvet. Det är varmt och fuktigt och jag hör hur vatten porlar längre fram. Det känns som jag är inuti ett berg där jag kan höra hur en bäck forsar längre fram. Här börjar Zumthors värld.

När jag tagit mig igenom spärrarna möts jag av en korridor där vatten rinner från ärjade mössingsrör ur väggarna. Det porlar, kluckar nere i en smal rännilängs väggen där vattnet landar. Mineraler har fallts ut från vattnet på väggarna och bildat rostfärgade mönster. Det är svårt att säga hur länge byggnaden har stått. Det känns nästan som att vara inne i en gammal ruin. Till vänster är öppningar in till omklädesrum utblickar i badet bakom. Jag skymtar dagsljus längs stenväggar.

I ett rum klätt i mörkrött trä byter jag om, låser in mina saker och går ut.

På andra sidan står jag ombytt på en stenplåt och ser ut över ett grotliknande landskap i sten och vatten. Slitsar skär

med vitglödande dagsljus genom taket i betong. Jag skymtar utblickar till naturen bakom de stora block av sten som står utplacerade i rummet. Det är en fantasieggande miljö som jag vill upptäcka. Nedför en trappa med långa steg kommer jag ut i den stora stensal som är Therme Vals. Mörka skrymslen står i kontrast till starkt dagsljus. Släpljus längs väggar avslöjar öppningar ut. Jag rör mig som i en vattnfylld ruin. Utomhus och inomhus. Simmandes och gåendes. De stora stenblock som bär upp taket och först ter sig solida bär på hemliga rum. Det är en upptäcksfärd.

Vit betong. Ett vatten fyllt av blomblad. Det luktar starkt och friskt.

Röda väggar och tak. Här är vattnet hett. Det sticker mot huden. Hettan löser upp stela leder och muskler. Kroppen smälter ut i vattnet.

Blått. Isande kallt mot den heta

huden. Tankarna klarnar. Som att skölja bort en spindelväv från hjärnan.

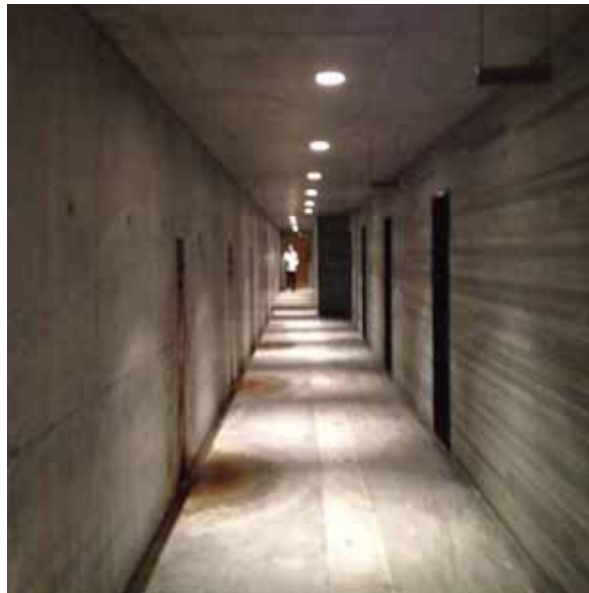
Svart. Liggstolar med små gluggar framför. En utblick var, mot naturen och landskapet. Vilar. Somnar. Vaknar.

Badet är fyllt av hemligheter som jag upptäcker. Arkitekturen finns som bakgrund för alla sinnesupplevelser. Den är där perfekt, spännande, överraskande. Badet är en labyrinth av mörker, ljus, sten, vatten, värme, kyla.

Spat i Vals är en byggnad där alla element samspekar till en fantasieggande helhet. Det är mycket intryck, men inte rörigt. En plats man vill upptäcka och göra till sin. Tidlöshet är ett uttryck jag kommer att tänka på. Både i dess uttryck med sina vackra proportioner och enkelhet i material, men även i känslan av att befinna sig i badet. Att vandra i den stora vattenfyllda ruinen.

Sutteräng

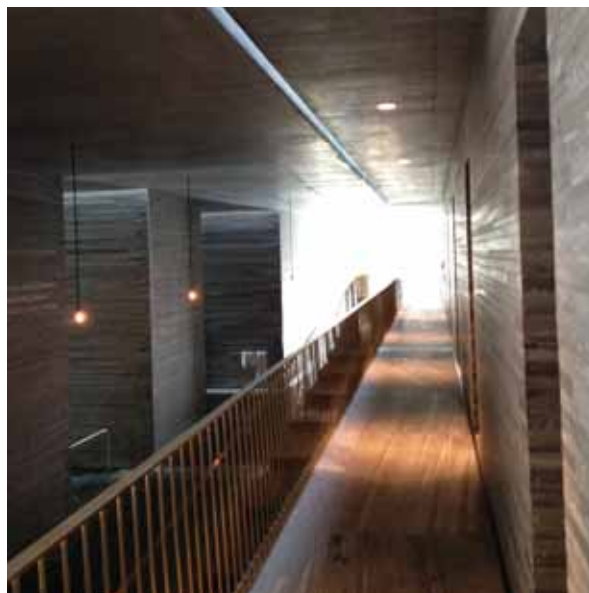
Korridor till omkläde

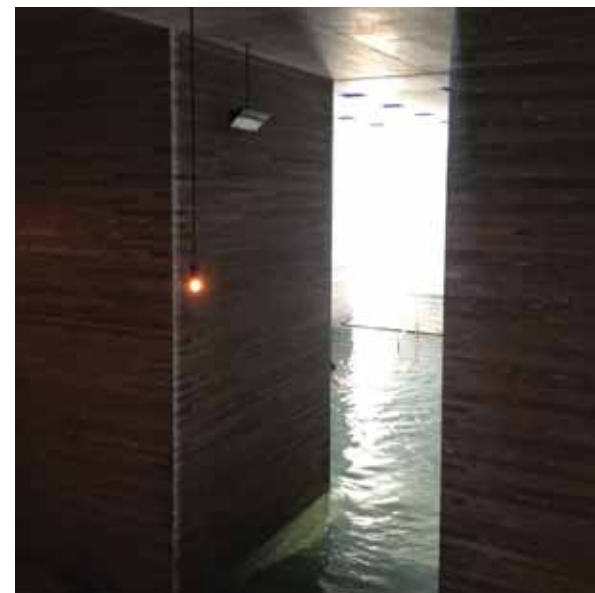
Spa

Klocka

Trappa ned till badet

Pool

Från omklädesrummet

Takdetalj

På taket

Exteriör

Nödutgång

Staghål